

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Periodikum Zlatá Praha

1864 – 1865

Autor práce: Tereza Přečková

Vedoucí práce: prof. PhDr. Miloš Zelenka, DrSc.

České Budějovice 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci na téma „Periodikum Zlatá Praha“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce.

V Českých Budějovicích, 17. 3. 2014

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu své bakalářské práce, panu prof. Miloši Zelenkovi DrSc., za jeho pomoc a cenné rady při psaní této práce.

Abstrakt

Bakalářská práce si klade za cíl udělat analýzu dvou ročníků periodika Zlatá Praha. Konkrétně jsou to všechny vydaná čísla z let 1864 a 1865. Důraz je kladen především na obsahovou stránku a poslání tohoto dobového časopisu. Zmíněna je i umělecká hodnota periodika, jež vynikala velice nápaditou grafickou stránkou. Práce se též věnuje i historii novinářství v českých zemích a rozvoji časopisecké tvorby. Nechybí zde ani zmínka o konkurenčních listech Zlaté Prahy, které se vydávaly ve stejném období.

Klíčová slova

český tisk – periodikum – noviny – časopis – Zlatá Praha – 19. Století

Abstract

This Bachelor's thesis aims to analyse two year's worth of publication of the periodical 'Zlatá Praha' ('Golden Prague'), specifically all the issues published during the years 1864-65. Primary emphasis is placed on the periodical's content and mission but artistic value is also considered as Zlatá Praha excelled in its highly creative graphic design. The thesis also examines the history of journalism in the Czech lands and the development of periodical literature more generally. Contemporary periodicals that competed with Zlatá Praha are also considered.

Keywords

Czech press - Periodical - Newspaper - Magazine - Journal - Golden Prague - 19th century

Obsah

Úvod	6
1. Vznik a vývoj českého tisku	7
1.1. Vznik novinářské činnosti a předchůdci českých novin	7
1.2. Počátky českého novinářství	10
1.3. Potlačení českého politického tisku a rozvoj časopisů	14
2. Zlatá Praha v letech 1864 – 1865	21
2.1. Společensko - historický obraz doby	21
2.2. Charakteristika časopisu a četní přispěvatelé	21
2.3. Obsahová stránka novin, rubriky	27
3. Ilustrace ve Zlaté Praze	37
Závěr	39
Seznam literatury a zdroje	41
Obrazová příloha	43
Obr. č. I: Titulní strana ročníku Zlaté Prahy z roku 1864	45
Obr. č. II: Obsah prvního ročníku periodika Zlatá Praha	46
Obr. č. III: Obsah prvního ročníku periodika Zlatá Praha, druhá část	47
Obr. č. IV: Titulní list prvního čísla Zlaté Prahy	48
Obr. č. V: Poslední list prvního čísla Zlaté Prahy	49
Obr. č. VI: Titulní list šestého čísla prvního ročníku Zlaté Prahy s kresbou A. Waldhausera	50

Úvod

Práce si klade za cíl udělat sondu do historie českého novinářství a časopisectví s důrazem zaměřit se hlavně na druhou polovinu 19. století a na periodikum Zlatá Praha, vydávané v letech 1864 a 1865. V práci budou představena periodika, která se vydávala současně s tímto beletristickým časopisem. Na tento ve své době dosti populární měsíčník je v této práci kladen největší důraz. Bude v práci analyzován jak po stránce obsahové, tak grafické.

První část práce je věnována historii novinářství obecně. Zabývám se tu dobou, kdy začaly vznikat první noviny a novinářská činnost vůbec. Není opomenuta informace o vzniku tiskařských dílen a důležitý mezník v historii lidstva a předpoklad pro novinářskou činnost, vynález knihtisku. Další úsek se věnuje výhradně novinám českým a jejím počátkům, spojeným zejména se jménem František Karel Rosenmüller. V závěru první části, která poskytuje informace o potlačení periodicky vydávaných novin v době Bachova absolutismu je popsáno období vzniku prvních časopisů, které místo zakázaných novin elegantně podrývaly tehdejší režim, protože nebyly podrobovány tak tvrdé cenzuře.

Druhá část bakalářské práce se již plně věnuje Zlaté Praze a jejímu odkazu. Zaměřila jsem se hlavně na obsahovou stránku listu, významné přispěvatele a nápaditou grafickou stránku, která je připomenuta taktéž v obrazové příloze práce.

1. Vznik a vývoj českého tisku

1.1. Vznik novinářské činnosti a předchůdci českých novin

Hned na úvod se zde nabízí otázka, kdy se zpravodajství, jako jeden z hlavních nosných pilířů novinářství objevuje jako samostatná činnost. Odpověď je velice jednoduchá. V okamžiku, kdy jsou lidé ochotni za zprávu zaplatit. Zpravodajská činnost a z ní se vyvinuvší novinářství nastupuje na scénu v té chvíli, kdy zpráva či informace nabývá hodnoty peněz a stává se, ať chceme nebo ne, zbožím. Aby se zpráva stala zbožím, jsou k tomu potřeba určité podmínky. Jednou z nejdůležitějších podmínek je bezesporu určitá společenská třída, pro kterou jsou informace nezbytnou záležitostí, ba až nutností. A teprve tehdy, když přichází taková společenská třída, která z ekonomických důvodů potřebuje hospodářské a politické informace ve velmi široké míře, může vzniknout zpravodajství jako samostatná zvláštní činnost. Pociťuje se nutnost potřeby kolektivní informace sdělované obecně přístupnými prostředky. To jsou předpoklady pro vznik novin a časopisů jako společenské instituce.¹

Vedle funkce informativní měli noviny a časopisy i další významné poslání. A tím bylo bezesporu šířit nějakou ideologii či myšlenky. A byla to právě třída buržoasie, která potřebovala noviny a časopisy nejen jako informační prostředek ale nýbrž jako nástroj masového ideologického ovlivňování.

S rozvojem řemeslné výroby a rozmachem měst a tím pádem i vědy dochází ve společnosti k hladu po informacích. Zprvu si může dovolit za zprávu zaplatit jen bohatý feudál, poté i dobře situovaný měšťan. Ani oni nemohou být neinformovaní uprostřed rychle se rozvíjejícího světa.

Charakteristickou formou zpravodajské činnosti v období před vynálezem knihtisku, ba ještě i v prvních desetiletích jeho existence, jsou především tzv. *psané noviny*, vedle nichž se ve velkých městech vyskytovaly i *noviny mluvené*, tj. taková forma zpravodajství, která používala mluveného slova jako sdělovacího prostředku. Psané noviny se rozvinuly zejména v Itálii a Německu. Existovaly vedle novin tištěných právě proto, že

---

¹ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. I. Praha: Orbis, 1955. str. 13

nepodléhaly cenzuře a přinášely nezkreslené informace o událostech, o nichž cenzura zakazovala psát.²

Na šíření zpráv a později na rozšiřování tisku mělo neobyčejně hluboký vliv zavedení pošty. Pošta vznikla nejspíše v italských Benátkách již na počátku 15. století a byla to převážně pošta pěší, podobně jako u městských posílů. Až později se začaly budovat první poštovní tratě, sloužící převážně k potřebám úředním. První poštovní tratí u nás byla trať mezi Vídní a Prahou přes Jindřichův Hradec a moravské Slavonice, zřízená v roce 1527. Dva roky poté byla zřízena další trať z Vídně do Bratislavy. Zavedení poštovního spojení znamenalo ve vývoji zpravodajství velký převrat. Umožnilo přejít od příležitostného podávání informací k pravidelnému vydávání zpráv a tím k distribuci novin a časopisů.³

Jako druhý velký vynález, který byl jedním z převratných ve zpravodajské činnosti, můžeme označit vynález knihtisku. Knih tisk ve své době bylo něco, na co už se dlouhou dobu čekalo. Umožnil rychleji šířit informace v podobě jak novin, tak knih do širokého okolí. Stalo se i to, že tisk byl čím dál tím dostupnější i pro méně majetné občany. O rozšíření všeobecného vzdělání nemluvě. Byl prolomen monopol na vzdělání, který v té době držela šlechta a duchovenstvo. Měšťanstvo hned od první chvíle využívá knihtisk pro své účely. Je to jakási forma propagandy, které měšťanstvo používá v boji proti vrchnosti. Počínaje náboženskými traktáty až po pamfletické letáky.

Ještě dříve, před vznikem periodicky vydávaných novin, se objevují jejich tištění předchůdci. Ty si můžeme rozdělit zhruba do třech skupin. Jako první jsou tzv. *jednolistové tisky*. Jsou to po jedné straně tištěné ilustrované letáčky, kde se nachází pod výrazným obrázkem velmi krátký až heslovitý text, který vysvětluje význam ilustrace. Tyto letáčky obsahovaly zpravidla nějakou událost nebo skutečnost, která čeřila vody společnosti. Brzy na to se začaly objevovat *novinové letáky*, které zpravidla obsahovaly jen jednu důležitou informaci. Byly rovněž ilustrovány, měli několik stran, často obsahově serióznější. Pokud bylo v takovém letáku spojeno několik zpráv zcela různorodých, hovoříme už o *letákových novinách*, které se svou formou blížily ke skutečným novinám. Jak letákové noviny, tak novinové letáky přinášely zprávy o významných událostech tehdejší doby. Například to byly zprávy o objevech zámořských zemí, o zprávy ryze

---

² KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. I. Praha: Orbis, 1955. str. 17

³ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. I. Praha: Orbis, 1955. str. 20

politické, válečné, poté i informace o vraždách, popravách, strašidelných příhodách a podobně.⁴

Pravděpodobně nejstaršími dochovanými českými novinami, jak uvádí Vladimír Klimeš ve své knize *Počátky českého a slovenského novinářství*, jsou tzv. *noviny jindřichohradecké*, pocházející z roku 1495. Podle místa nálezu se usuzuje, že jejich adresátem byl nejspíše Jindřich VII. z Hradce, jeden z předních velmožů doby poděbradské a jagellonské. Podle některých příznaků se zdá, že autorem byl některý písař české královské kanceláře. *Jindřichohradecké noviny* obsahovaly 14 zpráv. Byly to vesměs stručné zápisy o událostech a skutečnostech ze dvora císaře Maxmiliána I. Šlo jen o holé konstatování faktů bez jakéhokoli hodnocení a komentářů.⁵ Z pozdější doby se nám zachovalo ještě několik dalších česky psaných novin. Například jde o *psané noviny z Vratislavi*, datované do 30. 12. 1608, dále pak *exulantské noviny* z roku 1621 a neobyčejně významné *exulantské psané noviny z Amsterdamu* z roku 1662.⁶ Tyto noviny pocházejí zřetelně z exulantského okruhu kolem J. A. Komenského a byly adresovány do Čech nebo na Moravu, případně na Slovensko. Obsahují 18 zpráv, vesměs velmi zajímavých, vysoce politického charakteru z celé Evropy z konce roku 1662. Celý charakter zpráv svědčí o mimořádné informovanosti exulantů a o širokém politickém rozhledu autora těchto psaných novin.⁷

V Čechách zdomácňuje Guttenbergova metoda. Již v roce 1468 vychází v Plzni první česká tištěná kniha, kterou je *Kronika trojanská*. Záhy se v Čechách využívá knihtisku k šíření a informování obyvatelstva. Na počátku jsou to spisy drobného rázu, především jde o menší reportáže politické. Poměrně málo a značně pozdě se objevují v raném českém novinářství zprávy „sensačního charakteru“⁸, jinak příznačné pro období novinářské činnosti v jiných zemích. Na sklonku třicetileté války nastává zřejmý úpadek této prvotní novinářské tvorby. Zmenšuje se nejen počet tisků, ale klesá i jejich úroveň. Zprávy se vracejí ke zjednodušené písňové tvorbě a z nich se vyvíjejí typické jarmareční písňe. O úpadku hovoří Klimeš takto: „*Tento hluboký úpadek letákového zpravodajství vyplývá ze dvou skutečností. První z nich je fakt, že letákové zpravodajství bylo v tomto období již přežitkem, protože se v jiných evropských zemích přešlo v té době již s definitivní platností od příležitostného zpravodajství v letácích k zpravodajství pravidelnému a*

⁴ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. I. Praha: Orbis, 1955. str. 22-23

⁵ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. I. Praha: Orbis, 1955. str. 27

⁶ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. I. Praha: Orbis, 1955. str. 27

⁷ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. I. Praha: Orbis, 1955. str. 27

⁸ Zprávy např. o vraždách, popravách, živelných pohromách, zázracích a nadpřirozených bytostech

periodickému ve skutečných, pravidelně vycházejících novinách. Na tomto faktu nemění nic skutečnost, že v našich poměrech v této době žádné české noviny nevycházely a že se čtenář musel spokojit s novinami v německé řeči.“⁹ Nelze opomenout ani období druhého nevolnictví a protireformační řádění, které soustavně „vytrhávalo“ českou knihu z rukou českého venkovana a to mělo za následek celkový pokles vzdělanosti na našem venkově.

1.2. Počátky českého novinářství

V době, kdy se v jiných zemích přechází již od letákových tisků k periodickému vydávání novin, v českých zemích po neobyčejně silném rozmachu dochází v 16. a zejména v druhé polovině 17. století k výraznému útlumu. České země po třicetileté válce nesmírně živořily a na rozvoj umění měla tato krize hluboký dopad. Pod tlakem habsburské vlády se poněmčovalo obyvatelstvo. Nakonec se po dlouhém období přeci jen noviny objevují, ale jsou německé. Trvá více jak půl století, než se u nás objeví po *Pražských novinách* psaných německy noviny české. A o ty se budeme zajímat.

První skutečně české noviny se objevují na scéně 4. února 1719. Byly uvedeny zvláštním letákem 25. ledna téhož roku, nadepsaným *Předchůdce českého postilionu*. Jejich vydavatelem byl František Karel Rosenmüller. K vydávání českých novin ho vedly vlastenecké důvody. Sám se o svém činu vyjadřuje takto: „*Oznamuje se všem tímto list čtoucím, jednomu každému s náležitou uctivostí, kterak já, maje na to od vzácné vrchnosti milostivé dovolení, jakož i od Jeho Milosti Císařské obzvláště privilegium neboližto nadání, oné lásky, kterouž jakožto pravý vlastenec k mé nejmilejší vlasti, tj. k národu a jazyku českému po vše časy zachovávám, pro ty vše spoluvlastence své, kteří, jak na pravé syny sluší, s jazykem matky své milé nepohrdají, nýbrž jej zachovávají, rozmnožiti a v květ uvéstí vinšují, noviny aneb sepsání příběhů nových dotyčném jazyku tisknouti a najevo vydávati jsem sobě umínil. (...).*“¹⁰

Karel František Rosenmüller byl vzdělaný pražský tiskař, který měl svou tiskařskou dílnu v domě „U Zlatého kříže“ na Starém Městě pražském. Vydával publikace jak v češtině, tak v němčině. Za svou tiskařskou činnost a snahy o vyzdvižení českého jazyka byl nazýván druhým Danielem Adamem z Veleslavína. Po jeho smrti přešla dílna do rukou jeho syna, který ale zemřel v mladém věku. Poté se tiskárna dostala do rukou jeho manželky. Noviny vycházely dvakrát do týdne. V úterý a ve čtvrtek. Jmenovaly se *Sobotní*

⁹ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. I. Praha: Orbis, 1955. str. 43

¹⁰ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. I. Praha: Orbis, 1955. str. 53

(Outerní) Pražské Poštovské Noviny z Rozličných zemí přicházející s obzvláštním Jeho Císařské a Královské Milosti Nadáním obdarované. Ročník 1754 a 1772, jež se z posledních dvaceti let jejich existence před dočasným zánikem zachoval, nesl zkrácený název *Sobotní (Outerní) Pražské Poštovské Noviny z Rozličných Zemí a Krajin přicházející.* Když pak bylo jejich vydávání asi po deseti letech obnoveno, vycházely až do doby, kdy se staly majetkem Schönfeldovým, pod jménem *Pražské České noviny.*¹¹

Noviny podle oznámení v čísle ze 4. března 1719 vycházely každé úterý a sobotu v deset hodin ráno a stály 8 zlatých ročně. Jednotlivá čísla se prodávala po šesti krejcarech. Rosenmüllerovské noviny podávaly převážně zprávy z ciziny, zejména válečné. Dále zprávy z císařského dvora ve Vídni, zprávy o událostech v habsburské monarchii a z Čech, oznámení o trzích, bohoslužbách a jiných církevních slavnostech, zprávy o narození a úmrtí, svatbách a popravách. Dokonce se v nich již objevují zárodky příštích inzerátů. Novinářství bylo tehdy docela zdlouhavé a tak se nelze divit, že některé zprávy nebyly dosti čerstvé a přicházely i se čtrnáctidenním zpožděním.¹² Zprávy v novinách jsou podle tehdejšího zvyku řazeny mechanicky za sebou, tak jak redaktorovi přišly pod ruku. Bez titulků a nějakého hodnocení. Rosenmüllerovy noviny by se daly charakterizovat jako oficiální hlas tehdejších monarchistických feudálních názorů se silně protireformačním zabarvením. Zárodky českého měšťanstva jsou až příliš slabé na to, aby se v této době odvažovaly myslet jinak než vládnoucí třída. Na druhé straně zde zase kontrastuje zdůrazňované české vlastenectví a snaha o pozvednutí národního sebevědomí a uvědomění. Noviny nikdy neopomenou zdůraznit, kdo panovníka oslovil česky a kdo německy. V období, kdy nastupuje přísná germanizace, vykonávají noviny funkci buditelskou a jsou výrazným prostředkem obrany českého jazyka.¹³

Po desetileté odmlce, od roku 1772, kdy se přestaly Rosenmüllerovy noviny vydávat kvůli nedostatku čtenářů, se objevuje ona vrstva, která je v této době vlastním konzumentem novin a která se bez nich nemůže obejít. Příliv obyvatel do měst mění rychle národní strukturu již takřka poněmčených měst. Začíná se rodit národně uvědomělá česká buržoasie, která poměrně rychle nabírá na své síle. A tak se stalo, že dne 5. ledna 1782 začínají znovu vycházet české noviny vedené Matějem Glatzem. Redaktorem těchto *Pražských českých novin* se stal František Kozury. Dlouho ale nevycházely. Poslední

---

¹¹ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství.* I. Praha: Orbis, 1955. str. 54

¹² KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství.* I. Praha: Orbis, 1955. str. 55

¹³ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství.* I. Praha: Orbis, 1955. str. 57

dochované číslo je z roku 1784. Po smrti Rosenmüllerových dědiců si koupil právo vydávat noviny knihařský velkopodnikatel Jan Ferdinand šlechtic ze Schönfeldu.

V tomto období prudkého rozmachu buditelské činnosti, které nazýváme *národním obrozením*, vystupuje na scénu rodák z Klatov, *Václav Matěj Kramerius*. Studium práv sice nedokončil, ale navzdory tomu výrazně prospěl českému národu v ohledu buditelské a vydavatelské činnosti. V Praze se Kramerius dostává do okruhu Josefa Dobrovského a dalších osvícenců. Mladý Kramerius se nechává okouzlit výjimečností starých českých knih a objevuje tak krásu rodné řeči. Hlavně její pružnost a bohatost. Seznamuje se i se základy tiskařského umění, které uplatní později ve své tiskařské a novinářské činnosti. Po třicátém roce života se stává v roce 1786 redaktorem českých novin, které jsou nyní v majetku Schönfelda. Jsou to *Schönfeldské císařskokrálovské pražské noviny*. Jejich úroveň je ale tak nízká, že přemýšlí, jak je vytrhnout z jejich zaostalosti a přiblížit tehdejšímu středoevropskému tisku. Po čtyřech letech spolupráce se se Schönfeldem rozcházejí ve zlém a Kramerius se rozhoduje o vydávání vlastních novin.¹⁴

První číslo jeho novin vychází 4. července 1789. Původně se jmenovaly *Krameriusovi c. k. pražské poštovké noviny*, později od 29. ledna 1791 (č. 5) nesly jméno *Krameriusovi c. k. vlastenské noviny*. Jejich vydávání oznámil ve zvláštním letáku s titulem „Obzvláštní zpráva“, kde vytyčil i svůj novinářský program. Slibuje zde, že noviny budou vycházet výhradně v českém jazyce, budou obsahovat zprávy zahraniční i domácí, povede zde i rubriku literární, kde bude oznamovat, jaké knižní novinky vyšly. Někdy otiskne i cestopis a bude li více zpráv, přidá k novinám přílohu, tzv. „Závěsek“.¹⁵ Krameriovy noviny vycházely jedenkrát do týdne. Jeho předplatné bylo zprvu 4 zlaté ročně, poté, po zavedení novinářského kolku¹⁶ musely být zdraženy na částku 6 zlatých ročně. Noviny byly tištěny do dvou sloupců běžnou frakturou na malém kvartovém formátu a byly členěny do několika rubrik. Zprvu byly rubriky řazeny tak, jak redaktorovi přišly na stůl, poté byly alespoň řazeny dle důležitosti od nejdůležitějších a ž po ty méně důležité. Také neobsahovaly titulky, to byl vynález výrazně mladší.

Kramerius měl kolem sebe a novin velký okruh spolupracovníků, kteří mu posílali zprávy o různých událostech, které se udály jak v Praze, tak mimo ni. Jak živý byl tento styk čtenáři dokazuje fakt, že týdně Kramerius dostával asi 20 – 30 dopisů. Pro Krameria

---

¹⁴ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. I. Praha: Orbis, 1955. str. 71-72

¹⁵ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. I. Praha: Orbis, 1955. str. 72

¹⁶ Kolek, úřední známka na zapravení státních dávek, současně údaj o jejich zaplacení. Původně byla vyrážena do papíru, později se nalepovala. Kolek podstatně noviny zdražoval. Definitivně byla kolkovací povinnost zrušena v prosinci 1899.

jako novináře bylo příznačné, že chtěl vychovávat široké lidové vrstvy výchovou úzce osvětovou, ale též propagoval nové výrobní postupy a způsoby. Na ty upozorňoval své čtenáře hlavně kvůli důležitosti hospodářského vývoje země. Snažil se najít právě v rolnictvu silného spojence v boji proti feudálnímu útisku.¹⁷ Využívá také novin k šíření vědeckých poznatků a tím bojuje proti starému myšlení. Zvláště velkou pozornost věnuje přírodním vědám a vědám společenským. Vysvětluje přírodní úkazy, poučuje lidi o složení lidského těla, o pravidlech hygieny a dbá na to, aby se tyto věci postupně ve vědomí čtenářů slévaly v určitý světonázor, opírající se o osvícenskou racionalistickou kosmografii. Zvláště jeho barvitě líčení událostí se považuje jako zárodek prvních českých reportáží v novinách vůbec.

Pro Krameria byly noviny jakousi kazatelnou, kde hlásal pokrokové názory, ale ukazoval se i jako společenský kritik, který brojí proti všemu, co ničí pokrok českého národního života. Kramerius se vyhýbá planému krasořečení, prázdné rétoričnosti a snaží se být především učitelem svých čtenářů.¹⁸ O Krameriovi jako buditeli se vyjadřuje Klimeš ve své knize takto: „*Kramerius jako novinář vždy vystupuje jako vroucí vlastenec chápající vlastenectví v tehdy novém, měšťáckém smyslu. Jeho vlastenectví, právě proto, že v lidu vidí nejvlastnější podstatu národa, je činorodé, a tím se velmi ostře odlišuje od vcelku pasivního a pouze apologetického vlastenectví Balbínova. (...) Pro pokrokového měšťáka Krameria splývá vlastenectví pochopitelně s láskou k lidu. Proto také jazyk a národ jsou dle jeho mínění neodlučitelnými a souvztažnými pojmy, při čemž Kramerius je považuje za nevyšší statky člověka. Cítí, že jazyk je skutečně jedním z nejvýraznějších charakterových znaků národa.*“¹⁹ Podobně jako jiní publicisté obracel pozornost čtenářů k minulosti a seznamoval je s důležitými historickými událostmi a postavami našich dějin. Činil tak nejen poučnými články, ale i přetiskováním významných historických autorů pobělohorského období. Takto Kramerius posiloval vlastenecké úsilí obrozenců.

Když roku 1808 Václav Matěj Kramerius umírá, umírají spolu s ním i jeho noviny. Jejich obsah se zmenšuje, příloha se už nevydává. Zprvu vydávají noviny jeho spolupracovníci František Jan Tomsa a Jan Rulík. Později je vede jeho syn Václav Rodomil, který ovšem nedosáhl velikosti svého otce. Hospodářská krize, pokles odběratelů a obecná drahota vede Krameriovu rodinu k tomu, že noviny prodává dědicům Schönfeldovým. Noviny vycházejí do roku 1825 a pak zanikají s trvalou platností.

---

¹⁷ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. I. Praha: Orbis, 1955. str. 75

¹⁸ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. I. Praha: Orbis, 1955. str. 79

¹⁹ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. I. Praha: Orbis, 1955. str. 83

Je nutno se alespoň zmínit ještě o Hromádkových *Vídeňských novinách*. Ty vycházely dvakrát, později i třikrát do týdne. Držely se vcelku Krameriovy formy, ale byly poněkud rozsáhlejší. Měly deset stran a šest z nich bylo věnováno rubrice „*Všeobecný oznamovatel*“. Byla to inzertní část spolu s úředními vyhláškami. Ostatní bylo věnováno hlavně literárním příspěvkům, rozdělených do několika rubrik. Důležitou roli sehrála též příloha Hromádkových novin *Listy*, která byla zpočátku pod značným vlivem *Václava Hanky*. Dalo by se říci, že noviny byly přísně loajální a oddané státu. Hromádka se od první chvíle zápasil s hmotnými obtížemi při vydávání novin a nejednou bojoval o jejich bytí. Po slibném rozběhu se projevovala trvalá sestupná tendence. Rok 1817 znamená pro *Vídeňské noviny* konec.

1.3. Potlačení českého politického tisku a rozvoj časopisů

Nyní se nacházíme v období velice nepřejícném pro český tisk obecně. Již od roku 1849 představitelé rakouské vlády bojovali proti zbytku dosažených buržoazních demokratických svobod. Doba Bachova absolutismu v 50. letech 19. století se dá charakterizovat jako potlačení veškerého veřejného života. Pronásledováním vlády byly postiženy české vědecké, kulturní, společenské i hospodářské instituce a navrch i školství. Kdo to ale nejvíce odnesl, byl český tisk.

Tiskové patenty a různá represivní opatření z počátku 50. let jsou hlavní důvody, proč *Slovanem* a *Pražským večerním listem* končí existence českého politického opozičního tisku. V dalších letech se k nim přidala ještě nová nařízení, která byla zaměřena především na dosud vycházející časopisy odborné, beletristické a humoristické. Výsledkem těchto okolností bylo, že vedle vycházejících německých noviny u nás v českých zemích vycházely v 50. letech pouze dvoje politické noviny. A to v Praze *Pražské noviny*, které byly plně ve státních službách, a v Brně *Moravské noviny*, které vycházely po celou dobu absolutismu i po jeho pádu, pouze s měnícím se názvem.²⁰

Nezávislé politické noviny tedy u nás vůbec v této době nevycházely. Jediným projevem českého novinářství se stávaly v této době časopisy. A to jak časopisy vědecké, odborné, humoristické a především literární, které byly jakousi náhražkou novin, a bylo jim povoleno zveřejňovat krátké nepolitické zpravodajství. Tyto časopisy, zvláště pak beletristické, měly velký význam pro výchovu a uvědomování českého čtenáře. Pomáhaly

---

²⁰ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky - vysokošk. učebnice pro posl. fak. žurnalistiky. Díl 1, Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 53-54

čtenáři orientovat se v současných ideových proudech a vyzbrojovaly je tak i politicky do příštích let obnoveného ústavního vývoje. Beletristické časopisy padesátých let vytvořili navíc určitou tradici, na níž navazovali tvůrci jednak časopiseckých tribun různých literárních směrů, jednak velkých rodinných časopisů. Podobně i pro další rozmach vědeckých a odborných časopisů jsou vytvořeny předpoklady právě v 50. letech.²¹

Působení Bachova absolutismu má vliv i na počet literárních časopisů. Zastavením časopisu *Květy* v květnu 1849 vymizel poslední beletristický časopis a tak bylo nutno tuto prázdnotu nahradit. Proto spatřil světlo světa roku 1851 literární týdeník *Lumír*. Začal ho vydávat Ferdinand Břetislav Mikovec u Kateřiny Jeřábkové v Praze v nákladu asi 1000 výtisků. Časopis byl od počátku svého vycházení velice loajální, a ačkoli u sebe seskupoval mnoho tehdejších známých literátů, nedal jim příležitost k vyslovení jejich názoru. Zejména mladí spisovatelé hledali způsoby, kde a jak nejlépe by svůj názor mohli vyjádřit. Takovým prostředkem byl částečně v *Lumíru* *fejton*²², asi nejdůležitější a nejzajímavější část novin. Tam mohli přispěvatelé alespoň trochu popichovat režim. *Lumír* byl tematicky rozdělen do čtyř částí: 1) básně původní i přeložené, 2) novely, povídky, pověsti, rovněž původní i přeložené, 3) archeologie, historie, národopis, umění a za 4) *fejton*, *Slovanská hlídka*, *Z Prahy*, *Z venkova*, *Směs*.

Význam *Lumíra* spočívá hlavně v tom, že jako jediný český časopis se docela dlouho dokázal udržet. Ovšem neudával novou linii a neprosazoval nové směry. Pouze registroval status quo padesátých let. Po smrti Mikovcově roku 1862 převzal do svých rukou *Lumíra* Vítězslav Hálek.

Mikovcův *Lumír* byl, jak už bylo řečeno, dlouho jediným beletristickým časopisem v Čechách. Teprve roku 1855 vychází časopis *Obzor*, listy pro národopis, dějepis, veřejný život, literaturu a umění. *Obzor* vydával za pomoci K. J. Erbena, Karla Štorcha a Václava Zeleného a jiných Jaroslav Pospíšil. Časopis přinášel hlavně recenze knih. Byl pokusem o kritický časopis, který ovšem brzy zaniká pro nedostatek odběratelů.²³ Stejně podobný osud má například i časopis pro mládež *Zlaté Klasy* redaktora J. V. Rozuma, později Koláře a Houšky.

Nutno dodat, že se v této době vydávají almanachy. Almanach Lada Nióla (1855), nazvaný podle litevské bohyně a později almanach Máj (1858). Vydání almanachů

---

²¹ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky: Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 130

²² Fejton je krátká vtípná stať, obvykle jde o zamyšlení na aktuální téma.

²³ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky - vysokošk. učebnice pro posl. fak. žurnalistiky. Díl 1, Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 61

znamená pro literaturu nástup nové mladé a bojovné skupiny básníků v čele s Janem Nerudou a Vítězslavem Hálkem. Skupina Májovců, volající po časovosti, novosti a tendenčnosti v literární tvorbě, sehrála velmi významnou roli nejen v literatuře ale i v otázkách politických.²⁴ Vydání almanachu Máj bylo jedním z prvních příznaků měnících se poměrů u nás. Téměř současně s ním vznikají další časopisy. Jsou sice beletristické, ale pořád více si všímají i otázek politických. Jsou to časopisy *Jasoň*, *Posel z Prahy* a především *Obrazy Života*.²⁵ Nerudovy *Obrazy života* byly na sklonku Bachova absolutismu nejvýznamnějším časopisem, který u nás vycházel. Časopis si vzal si za úkol spojit vzdělávací a výchovný účel časopisu s účelem zábavným. Tato mladá generace v čele s Nerudou a dalšími se snažila bojovat proti současné situaci české literatury, která hledá útěchu v bohaté národní historii, oplakává její zlaté časy a navrácí se pořád do minulosti a uzavírá se před vším novým, co přichází z ciziny. Literatura u nás byla nepokroková a tomuto vývoji, který šel zpětným chodem, chtěla nová nastupující generace zabránit. Májovci připravovaly půdu nejen pro budoucí směr české kultury, literatury a vlastně celého veřejného života, ale prostřednictvím časopisu prosazují demokratické politické názory. Neruda právě v tom, že pochopil naléhavost sociální otázky, předstihl ostatní své demokratické současníky.²⁶

Kromě literárních časopisů se v Čechách rozvíjel poměrně dobře tisk odborný a vědecký. Z časopisů vědeckých to byl *Časopis českého musea*, založen již roku 1827, přežival celou dobu absolutistického režimu a pak časopis *Živa*, který vydával *Jan Evangelista Purkyně*. Dalším významným tiskem hlavně pro venkovské obyvatelstvo byl tisk zemědělský. První časopis s touto tematikou se objevuje roku 1851. Byl to časopis *Týdenník* s podtitulem „*Časopis pro polní, lesní a domácí hospodářství ku prospěchu stavu rolnického*“, jehož redaktory byly F. J. Schopf, Josef Pečírka a poté MUDr. Filip Stanislav Kodým. *Hospodářské noviny* zase věnovaly velkou pozornost hospodářským spolkům, seznamovaly čtenáře s hospodářskými stroji a pojednávaly např. o správném hnojení a jeho významu. Součástí novin byly i statistické tabulky o výnosech z pole hnojeného a nehnojeného. Důležitou součástí byly v novinách zejména dopisy rolníků, kteří zde oznamovali svou zkušenost a názor na danou problematiku. Okruh přispěvatelů byl široký, redakce uvádí asi 60 pisatelů a z toho polovinu tvořili rolníci. *Hospodářské noviny* udělaly

---

²⁴ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky - vysokošk. učebnice pro posl. fak. žurnalistiky. Díl 1, Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 61

²⁵ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky - vysokošk. učebnice pro posl. fak. žurnalistiky. Díl 1, Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 61

²⁶ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky - vysokošk. učebnice pro posl. fak. žurnalistiky. Díl 1, Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 66-67

velký kus práce v zemědělství v době, kdy se měnila technika výroby a zaváděly se nové prostředky a způsoby zemědělské výroby. O časopis byl opravdu veliký zájem a vysoký náklad o 1 500 výtiscích je toho důkazem.²⁷

Vedle již zmíněných časopisů vědeckých a odborných existovaly současně i časopisy humoristické. Hned po zániku *Moserova* časopisu *Brejle*, který vycházel od února 1849 dvakrát týdně a byl zastaven pro útoky na vládu, a taktéž *Šotka*, přílohy Národních novin K. H. Borovského, se začaly zakládat nové listy s humoristicko-satirickou náplní. Prvním z nich byl *Paleček druhý, humorista český*, na nějž navazovaly další, kteří měli v názvu Paleček. V roce 1853 to byl *Paleček první Štěbetálek* a později *Paleček první Povídálek, Štěbetálkův kamarád*. Všechny tři časopisy vycházely jako malé sešitky a obsahovaly humoristické anekdoty, poezii a články nepolitického rázu.

Oblíbené byly i humoristické *Rachejtle*. Vycházely u tiskaře J. Kastránka v Jičíně a redigoval je Fričův druh Václav Čeněk Bendl pod pseudonymem Fabián Čočka. Časopis obsahoval pod vymyšlenými jmény karikatury různých českých spisovatelů, zejména konzervativců. Mezi přispěvatele tohoto časopisu patřila mimo jiné i Božena Němcová, která psala pod pseudonymem Bibiana. Časopis zanikl roku 1855.²⁸

Formou neperiodického tisku začaly v únoru roku 1858 vycházet *Humoristické listy* vydavatele, nakladatele a redaktora *Josefa Richarda Vilímka*. Nesl různé podnázvy: *Archiv českého rozmaru a vtipu; Ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu; Politicko-satirický týdeník; Obrázkový politicko-satirický týdeník*. V prvních měsících působil jako redaktor též Josef Svátek, od srpna 1858 si přebral časopis sám Vilímek a v letech 1863-64, kdy byl Vilímek odsouzen k osmiměsíčnímu těžkému žaláři za rušení veřejného pokoje a pobuřování ho vystřídal v redakci Antonín Štrauch. „V bibliografii českých časopisů je jako redaktor uváděn v letech 1860-1870 Vilímek, od srpna 1870 Balák a od dubna 1875 Srb.“²⁹ Hlavními Vilímkovými spolupracovníky byly v prvních letech vydávání časopisu Truhelka a Gallat, v dalších letech Přerhof, Trnovanáký, Bělohorský a Just. Mezi pravidelné spolupracovníky patřil i *Jan Neruda*, který však svou spoluprací nikdy nepřiznal.

---

²⁷ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky - vysokošk. učebnice pro posl. fak. žurnalistiky. Díl 1, Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 72

²⁸ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky - vysokošk. učebnice pro posl. fak. žurnalistiky. Díl 1, Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 73

²⁹ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky - vysokošk. učebnice pro posl. fak. žurnalistiky. Díl 1, Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 73

Nepovažoval tuto část své tvorby za plnohodnotnou. O obrazovou stránku se staral malíř Frieberg-Mírohorský a v roce 1861 ho vystřídal herec F. Kolár.³⁰

Od 1. Října 1859 se staly *Humoristické listy* týdeníkem. Vilímkovi bylo roku 1861 úředně schváleno, aby byl časopis nadále vydáván jako list politicko-satirický. Pokud jde o obsahovou stránku, listy prošly určitým vývojem. Od nepolitických článků přes trefně veršované referáty o českém sněmu k svěžím bibliografiím. Tvář časopisu charakterizuje F. Strejček takto: „*Humoristické listy se snažily odvracet pozornost čtenářů od domácích malicherností k vážným zápletkám zahraničním...Tentokrát však bylo zapotřebí na uhlažování silných hrotů hrubšího materiálu, než jakého užívali dobromyslní Tyl a Rubeš a jejich vrstevníci...*“³¹ Tento osmi až desetistránkový časopis byl rozdělen na část textovou a obrazovou a politickou karikaturou a nepolitickou, humoristickou kresbou. Humor to byl nezřídka vulgární a kvalita kreseb značně špatná. Další obsah tvořili dlouhé statě, promíchané verši. *Humoristické listy* měly několik stálých rubrik, např. *Diškursi* (rozhovory mezi figurkami Vítlem a Preclem, obvykle na téma národní rovnoprávnosti), *Granáty* (krátké invektivy na vídeňská ministerstva), nepravidelnou rubrikou bývala *Listárna redakce* a později *Telegramy* a *Šachová hlídka*. Na titulní straně byly tzv. *Podobizny*, texty ke kresbám význačných osobností kulturního a politického dění nejen u nás ale i ve světě. Autorství většiny Podobizen se přisuzuje Janu Nerudovi.

Přes úřední persekuci se *Humoristické listy* udržely při životě dlouho, a jak v období doznívajícího absolutismu, tak i v pozdějších desetiletích pomáhaly vtipnými narážkami živit opoziční protivládní náladu širokých vrstev národa. Až do svého zániku roku 1941.

Karel Poláček časopis roku 1929 v přednášce kriticky hodnotil: „*Smutný humor je humoristický závod ve Spálené ulici, závod založený 1857. Kdyby se svět tisíckrát převrátil, humoristický závod ve Spálené ulici bude pořád bezzubým kmetem, jenž bude háčkovat pořád tytéž vzorky a aplikace. Jeho rekvizitami budou pořád zubaté tchyně, vdavekchtivé nevěsty, profesori, opilci a panské za dveřmi, tedy humoristický arzenál z Fliegende Blätter. Je to konvenční humor, jehož inspirací je pivo a který se děje v útulných hospodách.*“³²

---

³⁰ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky - vysokošk. učebnice pro posl. fak. žurnalistiky. Díl 1, Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 73-74

³¹ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky - vysokošk. učebnice pro posl. fak. žurnalistiky. Díl 1, Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 74

³² Karel Poláček: *O humoru v životě a v umění*. Uspořádal Z. K. Slabý. Československý spisovatel, Praha 1961. str. 88

Výše byl zmíněn tisk, který vycházel v 50. letech převážně v Čechách. Na Moravě to byly především tyto listy: *Hvězda*, poučný a zábavný časopis pro mládež, *Přítel zvířat*, časopis centrálního vídeňského spolku proti týrání zvířat, vycházel jednou měsíčně v Brně. Dále časopisy *Rozmanitosti* a *Včela*, vydávané v Jihlavě.

60. léta se nesou v duchu větší svobody tisku, než jak tomu bylo v letech padesátých. Tiskový zákon ze 17. 12. 1862, který nabyl platnosti o rok později, tj. v roce 1863 byl přes všechny své nedostatky značným ulehčením a zároveň předpokladem pro rozvoj nezávislého politického tisku. Tisk byl vyjmut z pravomoci policejních úřadů a byl podřízen řádným soudům. Na druhé straně tu byla ovšem opatření, která hospodářsky nepřispívala ke vzniku nových časopisů a větší odbyt stávajícího tisku. Bylo pořád ještě nutné platit vysoké novinářské vydavatelské kauce, platit novinářský kolek za každý výtisk a odevzdávat inzertní daň. Nově se zavedla tzv. *suspense*, ta umožňovala úřadům zabavit závadný tiskopis a vydat zákaz k jeho dalšímu šíření. Po překonání několika let nemilosrdné cenzury se český periodický tisk stále více rozvíjel. K tomu přispělo i následné zrušení nařízeních, která tisk značně omezovala. Tiskovou novelou z 15. 10. 1868 byla zrušená již zmíněná *suspense* listů, zákonem z 9. 3. 1869 zavedeny tiskové soudy, v roce 1874 odstraněna inzertní daň, 9. 9. 1894 byla zrušena novinářská kauce a konečně 27. 12. 1899 novinářský kolek. Od počátku 70. let začal český politický tisk co do počtu titulů převyšovat tisk německý.³³

Vláda se rozhodla na konci šedesátých let 19. století neodpírat Čechům právo na vydávání nezávislého politického listu. První koncesi obdržel 10. 7. 1860 *dr. Alois Krása*, který se opíral o doporučení a pomoc šlechtických kruhů. Dne 2. 10. 1860 vyšlo první číslo jeho listu *Čas*. Druhá koncese byla udělena 8. 11. 1861 *dr. Juliu Grégrovi*, za nímž stáli představitelé české buržoasie. Jeho deník *Národní listy* začal vycházet 1. 1. 1861. Byla to od státu záludná taktika, umožnit vydávání dvou politických deník současně. Tím chtěla dosáhnout rozdvojení politického úsilí české buržoasie.³⁴

Grégrovy *Národní listy* se staly bezesporu nejvýznamnějším deníkem, který vznikl na počátku 60. let. Staly se přímo typem českého buržoazního žurnálu a výrazným tiskovým orgánem české politiky 2. poloviny 19. století. I když jejich účel byl politický, byl to výrazný předěl v českém novinářství vůbec. Byl to na svou dobu velice moderní a pokrokový deník, ve kterém byly položeny základy k novým rubrikám a žurnalistickým

³³ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky - vysokošk. učebnice pro posl. fak. žurnalistiky. Díl 1, Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 95

³⁴ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky - vysokošk. učebnice pro posl. fak. žurnalistiky. Díl 1, Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 100

žánrům. Julius Grégr kolem sebe sdružoval výborné spolupracovníky a tak jejich zásluhou dokázal posunout českou žurnalistiku rychle kupředu i z hlediska kulturního. Program Národních listů byl následující. Za prvé jde o otázku národní rovnoprávnosti, která byla důsledně požadována, dále naplnění říjnového diplomu, tj. uskutečnění autonomie ve vnitřních věcech zemskými sněmy a následně pak požadavek svobody literární tvorby, především svoboda tisku. Původní redakce se vedle Grégra skládala z osmi redaktorů a dalších členů. Mimo jiné to byli Edvard Grégr, František Šimáček, prof. František V. Jeřábek, prof. Jiljí Jahn, dr. Vavřinec Svátek, Vítězslav Hálek, Josef Leopold Zvonař a dr. Jan Jeřábek. Prvním administrátorem listu byl manžel Boženy Němcové, Josef Němec. Odměna za novinářskou práci nebyla příliš vysoká, jak se dozvídáme z deníku J. Grégra z let 1862-63. Platy novinářů byly velice nízké. Např. Vítězslav Hálek měl za svou novinářskou činnost plat kolem 50 zlatých ročně, což moc není, ale někteří na tom finančně byly zdaleka hůř. Dopisovatelům, kteří přispívali do novin, se redakce odměňovala tím, že jim zasílala *Národní listy* zdarma.

Národní listy byly orgánem mladočeské strany, která se bránila všemu konzervativnímu a byla velice liberální. Za sympatie k italskému revolucionáři Garibaldi mu postihla persekuce nejen Grégra, ale i další. Noviny jsou později i několikrát suspendovány. Za Grégra se staví většina národa a nechce dopustit, aby byl uvězněn, bohužel se tak nepovede. Za svého života je vězněn ještě několikrát za pobuřování a rušení veřejného pokoje.

Národním listům vděčíme za otevření nových směrů v žurnalistice, bez kterých bychom si dnešní tisk jen těžko dovedli představit. Sehráli ve své době významnou roli nejen z hlediska politického, ale i kulturního. Vynikly nad běžný typ politického žurnálu i díky osobnostem, které se na jejich fungování podíleli.³⁵

---

³⁵ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky - vysokošk. učebnice pro posl. fak. žurnalistiky. Díl 1, Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 117-121

2. Zlatá Praha v letech 1864 – 1865

2.1. Společensko - historický obraz doby

Od vydání říjnového diplomu roku 1860 je patrný vzestup českého měšťanstva. Ožívuje se veřejný a kulturní život. Hlavně žurnalistika nabývá nového významu a poslání. Byl založen deník *Národní listy*, časopis *Lumír*, měsíčník *Květy* a revue *Osvěta*. Vzniká též tělovýchovný spolek *Sokol*, vedený Miroslavem Tyršem, pěvecký sbor *Hlahol*, středisko umělců *Umělecká beseda*, založený Vítězslavem Hálkem. Roku 1862 bylo otevřeno *Prozatímní divadlo* a již o šest let později, tj. roku 1868 byl položen základní kámen ke stavbě *Národního divadla*. V literatuře obecně dominuje skupina *Májovců*, usilující povznést stagnující literaturu dál.

2.2. Charakteristika časopisu a četní přispěvatelé

Časopis *Zlatá Praha* byl časopisem rodinného typu, který usiloval v širokém záběru a s důrazem na beletrii o zábavu, poučení a oddychovou četbu. Kombinoval v sobě výraznou obrazovou složku se zájmem o literaturu, umění a politické a sociální dění.

Časopis začal vydávat nejprve Vítězslav Hálek místo časopisu *Lumír*, který měl asi dvouroční pauzu ve vydávání. Hálek se rozhodl vytvořit po vzoru evropských žurnálů rodinného typu časopis, který by poskytoval širší čtenářské obci spolu s beletrií populárně naučné čtení a poučení prostřednictvím obrazové a slovesné složky. Hálek působil jako redaktor *Zlaté Prahy* ročníku 1-2 do čísla 7. Od čísla 8-12 druhého ročníku *Zlaté Prahy* působil v redakci B. Janda Cidlinský. *Zlatá Praha* byla vydávána jako čtrnáctideník u nakladatele Karla Seyfrieda a jeho tiskárny Sklad v Praze. Časopis byl vydáván tedy každý 1. a 15. den v měsíci. První ročník časopisu (1864) měl 24 čísel od ledna do prosince a ročník druhý (1865) 12 čísel od ledna do června.³⁶

Důležité je zmínit se o ceně časopisu. Cena byla rozdělena pro Prahu a venkov. Venkovští lidé si oproti pražanům připláceli. Roční předplatné pro Prahu činilo 6 zlatých a 20 krejcarů, pro venkov 7 zlatých. Dále bylo ještě předplatné rozděleno na půl či čtvrt roku. Redakce *Zlaté Prahy* neopomenula připomenout to, aby si lidé časopis hojně

---

³⁶ *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 4. S-Ž. 1. vyd. Praha: Academia, 2008, 2400 s. str. 1764*

předpláceli, a tudíž mohla být jeho cena tak nízká. Ovšem při tehdejších platech, v průměru okolo čtyřiceti zlatých ročně, si časopis mohl dovolit jen dobře situovaný občan. Málokdo by vydal skoro čtvrtinu ročních úspor za tisk.

Do časopisu přispívala hlavně literární generace májovců, která sympatizovala s Karlem Hynkem Máchou a jeho buřičstvím, odporem ke konvencím a bohémstvím. Mezi mladou literární generaci májovců můžeme řadit Jana Nerudu, Vítězslava Háška, Adolfa Heyduka, R. Mayera, V. Šolce a Karolinu Světlou. Mezi jejich vrstevníky patří Jakub Arbes, Gustav Pflieger Moravský a ze starší generace např. Karel Sabina, známý český buřič a revolucionář, Božena Němcová, která usilovala ve svých dílech o realismus a Karel Jaromír *Erben*, který vnášel do literatury lidovost a tradice. Májovci usilovali především o rozvoj občanské demokratické společnosti a o sociální rovnost. Požadavek na literaturu byla hlavně svobodnost tvorby. Májovci propagovali sdělnost a lidovost literatury. Snažili se povznést českou tvorbu na světovou úroveň. Takzvaně „doháněli Evropu“. Chtěli spojit světovost s českostí. V této době se hlavně z literárních žánrů rozvíjí povídka a román. V lyrice dominuje reflektivnost a budují se základy moderní rodinné poezie. Nyní je na místě představit si pár velikánů, kteří měli co dočinění se Zlatou Prahou.

Vítězslav Hálek, básník, prozaik, dramatik, fejetonista a literární kritik se narodil 5. 4. 1835 v Dolínku u Odolene Vody. Vlastním jménem Vincenc Hálek prožil své dětství ve svém rodišti a dalších přilehlých obcích na Mělnicku, kde si jeho rodiče pronajímali hostince. Navštěvoval Akademické gymnázium v Praze, které na něj zapůsobilo kulturním a vlasteneckým ovzduším. První básnické prvotiny, především vlasteneckou ohlasovou epiku, publikoval právě ve studentských časopisech. Na sklonku svých gymnaziálních studií začal publikovat v Mikovcově Lumíru. Jeho rodiče si přáli mít ze syna kněze. Mladý Vincenc ale po třech letech kněžského semináře zanechává a vrací se ke svému koníčku, psaní. Na studia si vydělával hlavně doučováním studentů a tak při této příležitosti potkal svoji budoucí manželku, Dorotku Horáčkovou. Tímto sňatkem si Hálek vybuodoval docela slušné hmotné a společenské zázemí pro svou tvůrčí činnost. Podílel se na vzniku almanachu *Máj* (1858), jehož další 3 ročníky redigoval sám. Počátkem 60. let se stává uznávaným novinářem a stává se členem redakce *Národních listů*. Vítězslav Hálek stál též u zrodu několika dobových časopisů, do kterých i hojně publikoval a u dalších významných projektů té doby. Velice rád cestoval a jeho cestovatelská činnost se odrazila v jeho fejetonech. Jeho dílo bylo především o veršované přírodní a milostné lyrice, venkovské epice ze života prostých lidí, romantických, lyrickoepických povídkách byronského typu a dramatech, vyjadřujících ideály soudobého národního zápasu. Jako vůdčí

představitel své generace zasáhl do literárních bojů se staromilskou kritikou za program světovosti, pravdivosti a demokratičnosti literatury. Jeho nečekaná smrt v roce 1874 byla pocíťována jako obrovská ztráta pro celou národní kulturu a literární činnost doby.³⁷

Karolina Světlá, vlastním jménem Johana Rottová, dcera z dobře situované rodiny pražského obchodníka a sestra spisovatelky Sofie Podlipské se narodila roku 1830 v Praze. Vyrůstala v měšťanském prostředí, ale byla silně ovlivněna svým otcem, který ji vedl ke skromnosti a národnímu uvědomění. Sám se totiž musel vypracovat z chudého učně na zámožného obchodníka. Sám Rott si uchoval sociální citění, které přenášel na svou dceru. Karolina Světlá byla velkou bojovnicí za práva žen, tudíž není divu, že založila spolek za jejich ochranu a práva. Pseudonym Světlá vznikl z pobývání ve vesničce Světlá pod Ještědem, kde často pobývala se svým manželem, učitelem hudby, Petrem Mužákem, za něhož se roku 1852 provdala. Od dětství trpěla nervovými otřesy a vysokou citlivostí. Ta se zhoršila ještě víc po smrti své dcery Boženy. Ze smutku a stesku se vysvobozovala psaním v Podještědí, kam se uchýlila. V 60. letech se seznámila s Janem Nerudou, další vůdčí osobností májovské generace a probudila v něm vášnivé citové vzplanutí k ní samotné. Karolina, jakožto vdaná žena si nemohla žádný románek s cizím mužem dovolit, i když jak bylo patrné z jejich dochované korespondence, taky jí nebyl Neruda tak úplně lhostejný.

Světlá byla zakladatelkou dívčího gymnázia Minerva, stála u zrodu Ženských listů (1870), a Ženského výrobního spolku (1871). Taktéž přednášela v Americkém klubu dam. Dále byla členkou Umělecké besedy a spisovatelského spolku Máj. Literární dílo Světlé zahrnuje různorodou prózu od dějově vypjatých románů přes povídky a romaneta po žánrové drobnokresby. Inspirovala se taktéž u feministických spisovatelek, například u G. Sandové a G. Eliotové. Ve svých dílech zdůrazňovala morální kvality prostého venkovského člověka a boj sociální proti společnosti. Výborně ve svých prózách popisovala i život pražského měšťanstva. Demokratické smýšlení se projevilo i v jejím pojetí funkce národní literatury. Na jedné straně se snažila uskutečňovat realistické zásady generační estetiky vytyčené J. Nerudou, na druhé straně ji představa osvětového poslání literatury vedla k uplatňované výchovné tendenci. Je považována za zakladatelku českého

---

³⁷ *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 2/I. H-J.* 1. vyd. Praha: Academia, 2000, 589 s. str. 46-47

vesnického románu a obliba jejích děl vedla k tomu, že byla často dramatinována a zfilmována. Karolina Světlá zemřela 8. 9. 1899 v Praze, ve věku 69 let.³⁸

Jakuba Arbesa, narozeného 12. 6. 1840 v Praze do rodiny obuvníka, můžeme označit jako novináře a spisovatele, zajímavějšího se o sociální otázky a tvůrce sociálních románů. V době studií na nižší reálce na Starém městě se přátelil s J. Zeyerem a na vyšším stupni s J. Nerudou, který na něj dost zapůsobil jako suplent. V roce 1855 začíná Arbes svou literární činnost. Jde především o první pokusy, črty a plány. Po pádu Bachova absolutismu se horlivě účastnil veřejného života na Smíchově. Podnikal výlety a besedy se studenty, založil list Smíchovan (vyšly pouze dvě čísla, dochovalo se jedno). Krátce působil jako redaktor časopisu Vesna Kutnohorská (1868) a téhož roku se stává hlavním redaktorem Národních listů. Za svého působení v tomto periodiku je však nesčetněkrát vězněn v České Lípě. Po posledním návratu z vězení působí už jen jako člen redakce. Roku 1876-79 je též dramaturgem Prozatímního divadla v Praze. Těžkou životní krizí prožíval Arbes po vyhazovu z Národních listů svým kamarádem, J. Grégrem, o Vánocích roku 1877. Právě tyto existenční problémy byly motivací k tomu, aby se Arbes zajímal o sociální otázky, které se promítaly v jeho díle. Jakub Arbes publikoval své verše hlavně v tehdejších dobových časopisech, jako byly např. Humoristické listy, Paleček, Švanda dudák a Zlatá Praha. Zde mu také vycházely i překlady Lermontova, Mickiewicze či Puškina. V posledních letech jeho života bojoval se slepotou, zemřel ve svém smíchovském bytě roku 1914 a byl pohřben do rodinného hrobu na Malvazinkách.³⁹

Ervín Špindler, kulturně politický publicista, překladatel a autor historických próz se narodil roku 1843 v Chocni. Po studiích v Chocni, Poličce a Moravské Třebové odchází na vyšší reálku do Prahy, kde studuje učitelství pro reálné školy. Poté pracuje v redakci Národních listů, kde se seznamuje s Janem Nerudou. V Praze se účastní hojně společenského a kulturního života, stává se jednatelem literárního odboru Umělecká beseda a členem výboru Matice lidu. Pronášel veřejné projevy při pohřbech slavných osobností a při příležitostech odhalování pamětních desek a pomníků. Byl dokonce zvolen jak do říšského, tak zemského sněmu. Politicky se hlásil k umírněnější mladočeské straně. Jako starosta města Roudnice podstatně přispěl k její modernizaci a proměně.

---

³⁸ *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 4. S-Ž.* 1. vyd. Praha: Academia, 2008, 2400 s. str. 446-448

³⁹ *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 1. A-G.* 1. vyd. Praha: Academia, 2000, 902 s. str. 73-74

V 60. letech pak hojně publikoval do časopisů a všechny otištěné verše pak shrnul do sbírky *Básně*. Jeho poezie byla především vlastenecká a politická. V próze pak uplatňoval především historické motivy. Zemřel 17. 12. 1918 v Roudnici nad Labem.⁴⁰

František Doucha, narozen roku 1810 v Praze, byl především bibliograf, kulturní publicista, překladatel z mnoha jazyků, básník a autor knih pro děti a mládež. Pocházel z velice početné ševcovské rodiny, která působila na Malé Straně. I přes finanční nouzi rodiny vychodil zdejší gymnázium a poté se zapsal do pražského arcibiskupského semináře. Roku 1834 byl vysvěcen na kněze a odchází do vesničky Petrovice na Sedlčansku. Zde se věnuje literární činnosti. Zapisuje především texty lidových písní. Po nějaké době přichází onemocnění hlasivek a Doucha se vrací zpět do Prahy. Letní měsíce tráví obvykle jako zámecký kaplan na šlechtických sídlech. Pořád ale sbírá folklórní a jazykové materiály. Podílí se též na kompletování velkých děl své doby. Například spolupracoval na přípravě Riegrova Slovníku naučného. Doucha byl členem literárních, uměleckých i pedagogických spolků. Počtem knižních publikací i rozsahem autorské spolupráce s časopisy, kde zveřejňoval své příspěvky a hlavně překlady, se řadí mezi velice produktivní autory své doby. Obecně se jeho jazykově kultivované překlady vyznačovaly věrným respektováním původního textu a tíhly k doslovnému překladu. Mnoho svých básní a próz adresoval také dětem. Umírá roku 1884 v Praze.⁴¹

Karel Šimůnek, autor nenáročných frašek, kupletů a žertů, se narodil 2. 9. 1842 v Praze. Pracoval jako stavební inženýr, ale ve volném čase se věnoval literární činnosti. Za krátkého trvání časopisu *Čech* zde publikoval ještě se svým vrstevníkem a přítelem J. Arbesem. Kamarádství ale nemělo dlouhého trvání. Arbes Šimůnka obvinil z plagiátorství a krádeže jeho textů. Šimůnkův humor vycházel především z primitivní jazykové komiky – opakoval slova, rčení, komolil slova. Své příspěvky zveřejňoval nejčastěji v časopisech *Zlatá Praha*, *Paleček*, *Čech*, *Lumír* a *Humoristické listy*. Zemřel roku 1908, taktéž v místě svého narození.⁴²

Jaroslav Martinec, narozen 1842 v Praze jako Josef Martin, byl básník, příslušník ruchovské generace, autor sociálních, vlasteneckých, reflexivních a milostných veršů a publicista. Vystudoval reálku v Kutné Hoře, poté na pražské polytechnice stavitelství. Na studiích se seznámil s mladými literáty a ty ovlivnily jeho další počínání. Od 60. let se

---

⁴⁰ *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 4. S-Ž. 1. vyd. Praha: Academia, 2008, 2400 s. str. 707-708*

⁴¹ *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 1. A-G. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, 902 s. str. 591-592*

⁴² *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 4. S-Ž. 1. vyd. Praha: Academia, 2008, 2400 s. str. 628*

věnoval publicistické činnosti a pod svým jménem vydal almanach *Apríl*. Působil též v Umělecké besedě. Martincovy epigramy, podobně jako jeho satiry v *Aprílu* kritizují „opatrnost“ českého lidu, lenost a vysmívají se české lásce k pivu. Mezi objekty Martincových útoků byl i Jan Neruda, kterého považoval za básnického vysloužilce, ačkoli bylo Nerudovi v té době třicet let. Jeho příspěvky byly otiskovány kromě *Zlaté Prahy* taktéž v *Lumíru*, *Národních listech*, *Humoristických listech*, almanachu *Apríl*, *Světozoru* či v časopisu *Květy*. Martinec umírá 9. 4. 1924 v Praze.⁴³

Sofie Podlipská se narodila 15. 5. v Praze jako dítě J. Rotta, známého obchodníka se železem. Jak se mnohým známo, její sestra Karolina Světlá byla také spisovatelka. Vyrůstala v českoněmecké rodině, kde se mluvilo výhradně německy a dostalo se jí ve své době nejlepšího vzdělání na soukromých školách pro zámožné dívky. Od třinácti let se vzdělávala sama, nebo se soukromými učiteli. K jejímu národnímu uvědomění přispěl Petr Mužák, budoucí manžel její sestry Karoliny, který k nim pravidelně docházel a přivedl ji na dráhu literární tvorby. Přátelila se jak s Boženou Němcovou tak s Jaroslavem Vrchlickým, který si vzal za manželku její dceru Ludmilu. Vedle psaní se Podlipská věnovala i osvětové činnosti, hlavně formou přednášek či časopiseckých statí a práci ve veřejných a ženských organizacích. V prozaické tvorbě reflektovala hlavně osudy ženských hrdinek, českou historii a národnostní problematiku. V povídkách a románech o ženách, se inspirovala díly G. Sandové. Jsou většinou o hledání smyslu života a o lásce. Pokouší se v nich pronikat do ženské psychologie. Psala je totiž s cílem osvobodit ženu od společenských a dobových předsudků. Spolu se svou sestrou Karolinou Světlou překonala starší pojetí ženské otázky, usilovala o lepší rozvoj a uplatnění ženy v soudobé společnosti, hlavně ve vzdělání, výchově, práci a ekonomické nezávislosti.⁴⁴

Kromě veršů J. Arbesa, F. Douchy, V. Hálek se otiskovaly verše A. Hovorky, J. Jahna, B. Jandy, J. Krala, J. Martince, J. V. Pokorného, J. Rotha (pseudonym J. Práchyňský), E. Špindlera, E. Züngela, z pozůstalosti J. P. Koubka a F. Umana. V próze byly představeny práce B. Jandy, B. Mühlsteinové, J. Oktáva, S. Podlipské, A. V. Rirenšafta, M. Stroupežnické, K. Světlé, K. Šimůnka a jiných. Dále byly uváděny ukázky především slovanského folkloru, jehož reprezentantem byl V. Šulc a pohádek J. Rotha či K. J. Erbena. Slovinské písně byly dominantou A. Šenoa a ukrajinské pověsti J. V. Reitera. Překlady pořizovaly ze slovanských literatur V. Šulc, J. Roth a J. V. Houra (především

---

⁴³ *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3. M-ŘSvazek I. M-O.* 1. vyd. Praha: Academia, 2000, 728 s. str. 124

⁴⁴ *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3. M-ŘSvazek II. P-Ř.* 1. vyd. Praha: Academia, 2000, s. 733-1522. str. 959-960

překlady A. Mickiewicze a A. S. Puškina). Z němčiny překládal E. Špindler a to J. W. Goetha a H. Heina. Z francouzštiny J. Goll pod pseudonymem Jaroslav Chlumecký. Z angličtiny P. Sobotka (překlady F. Beaumonta, A. Tennysona). Prózu tlumočil hlavně F. Schulz (překlady H. de Balzaca a H. Heina). Zatímco v rubrikách týkajících se literatury převažovaly vesměs nepodepsané a blíže nekomentované zprávy, naučné stati ve Zlaté Praze zahrnovaly fundované studie B. Jandy. Psal například o Dantovi, F. L. Čelakovském a F. B. Mikovcovi. Vítězslav Hálek psal též o Mikovcovi, V. Č. Bendl o F. Sušilovi a A. D. Výšek zavzpomínal na J. Kollára. Cestopisnými črtami přispívali zejména F. Schulz a J. Krejčí, zeměpisné tematice se věnovali také E. Špindler, B. Janda a A. Šenoa. Pražskými a kulturními památkami se v periodiku věnovali E. Tonner, K. V. Hof (psal pod pseudonymem Karel Havelský) a K. J. Erben.⁴⁵

2.3. Obsahová stránka novin, rubriky

Časopis Zlatá Praha obsahoval opravdu pestrou mozaiku článků všeho druhu. To proto, aby si každý čtenář mohl najít v periodiku něco, co ho zajímá a je ochoten číst. Je nutné podotknout, že časopis byl z velké části ilustrován. Poměr textu a ilustrací je většinou 2:1, a tak je zřejmé, že si redakce potrpěla i na estetickou stránku periodika. Zajímavý je i poměr literatury domácí a cizí (zahraniční). Lze říci, že se v číslech objevuje v poměru 1:1. Titulní strana je velice bohatě zdobená a upoutává pozornost na první pohled. V záhlaví novin je otištěn název periodika, čili Zlatá Praha, v levém rohu hned pod názvem periodika se objevuje informace o čísle, v pravém rohu o ročníku. Pod těmito informacemi je ještě zmínka o tom, že noviny jsou vydávány každého 1. a 15. v měsíci. A nechybí ani zmínka o ceně. Za jednotlivé číslo 30 krejcarů. V zápatí poslední strany periodika je dále informace pod čarou o odpovědném redaktorovi a tiskárně, která noviny vydala. Rozsah periodika bylo většinou 12 stran. Z hlediska formy je Zlatá Praha členěna do třech sloupců, kde je doslova nahuštěn text, který pak dává prostor nádherným ilustracím, které mnohdy zabírají formát celé strany.

Nejrozsáhlejší složku Zlaté Prahy tvořila jednoznačně beletrie, obsahující původní i přeložené verše a povídky, které byly členěny do několika čísel na pokračování. To z důvodu opakované koupě čtenářem. Povídka byla utnuta vždy v nejnapínavější fázi a čtenář byl tak nucen koupit si další číslo, aby věděl, jak daná povídka dopadne. Tím se Zlatá Praha snažila udržet čtenářský zájem a sobě existenci. Naučná složka zase

---

⁴⁵ *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 4. S-Ž. 1. vyd. Praha: Academia, 2008, 2400 s. str. 1764*

zahrnovala kulturní a literární dějepis, články zeměpisné, archeologické a zejména životopisy významných osobností. Prvním ročníku vstupní část zaplňovala rubrika *Politický přehled*. Ve druhém ročníku tomu bylo naopak. Politický přehled byl odsunut na závěr a obsahoval zprávy z celého světa. Závěr listu tvořily rubriky odborně informativní, např. *Starožitnosti* a zábavněji pojaté rubriky *Směs* a *Šachy*. Pravidelně se objevovaly i podrubriky *Literatura a umění* a *Divadlo* (někdy nahrazena *Operou*).⁴⁶ Z obrazové přílohy dominovaly většinou podobizny, vyskytující se zejména v rubrice Životopisy a obrazy, u kterýchkoli článků, zejména povídek, článků historických a archeologických, kulturního a literárního dějepisu a textů zeměpisných, mravopisných a národopisných. Periodikum se po celé období let 1864 - 1865 nese ve stejném duchu, proto budu vybírat a komentovat jen nejzajímavější a nejdůležitější informace a články, které byly ve Zlaté Praze otištěny.

První číslo Zlaté Prahy nespátřilo světlo světa 1. ledna 1864 v Praze, jak uvádí titulní strana periodika, ale 8. 1. 1984, tedy s týdenním zpožděním. Vydala ho tiskárna Karla Seyfrieda. Hned na titulní straně si můžeme přečíst zajímavou úvodní řeč redakční rady, *K našemu čtenářstvu*, která sděluje svůj novinářský záměr a obrací se k budoucím čtenářům a předplatitelům.

„Nastupujíc tímto pouť po našich vlastech, koná tak „Zlatá Praha“ v naději, že přijde vstříc skutečnému přání a dávné potřebě našeho obecnstva. Vyslovenoť již nejednou, že velký ilustrovaný list míti, jest národu našeho důstojno, přičemž uvážiti dlužno, že není téměř národa vzdělaného v Evropě, jenž by se podobným listem již dávno vykáhati nemohl. Uvázavši se tedy redakce u vedení „Zlaté Prahy“, měla jedině na zřeteli naše obecnstvo, jehož vkus i vědomosti s jinými pomáhati šlechtit a proudu cizému i v tomto ohledu stavěti hráz, považuje za jednu z nejmilejších povinností svých. V tomto snažiti se budeme, podávati čtenářstvu svému obraz naší doby a snažení našeho jak v ohledu uměleckém a vědeckém, tak i politickém a sociálním. „Zlatá Praha“ přináseti bude předně krátký a jasný přehled nejnovějších událostí politických, pak životopisy a podobizny mužů v umění, ve vědě, v politickém působení aneb i jinak proslulých. Seznamovati bude čtenářstvo s výtvořy ducha našeho uměleckého, jako jsou monumentální a velebné stavby, jimiž Čechy před jinými národy slynou, vyobrazení z dějů domácích a co jinak s naším životem národním se stýkalo a stýká. Při tom obraceti bude „Zlatá Praha“ zřetel svůj k událostem a osobám, které i mimo vlast naši všeobecně zajímají. Zvláštní

---

⁴⁶ *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 4. S-Ž. 1. vyd. Praha: Academia, 2008, 2400 s. str. 1764*

pozornost věnovati chceme části beletristické, jakožto k zušlechtění a osvěžení ducha nevyhnutelné. Pěstovati budeme povídku a báseň se zvláštním zalíbením, v části artistické pak budeme věnovati literatuře, divadlu a hudbě zvláští péči. Vůbec snažiti se chceme, seč skrovné naše síly jsou, aby „Zlatá Praha“ si důvěry svého čtenářstva získala a přízni jeho se upevnila. Nezbyvá nám, než vyzvati ještě naše ctěné literární a umělecké síly, aby nás spolupůsobením svým podporovaly co nejvýdatněji.“⁴⁷

Tímto prohlášením hned na úvod poskytla redakce informace, kam se bude toto periodikum ubírat. Z textu je zřejmé, že bude poskytovat informace a novinky politického rázu jak z půdy domácí, tak zahraniční. Bude poskytovat zprávy z oblasti kulturního dění, hlavně divadla, literatury a umění. Nebudou chybět informace z oblasti vědecké, ani medailonky známých českých i cizích osobností. Zvláštní důraz bude kladen především na krásnou literaturu.

V rubrice *Politický přehled* můžeme najít mnoho dobových informací z různých zemí. Tato rubrika je rozdrobena na dílčí země a oblasti, z kterých zprávy pochází. Kupříkladu Čechy, Morava, Slezsko, Rakousko, Uherské země, Francie, Amerika. V tomto čísle se například dozvídáme ve zprávách z Ameriky o tzv. „půtkách“⁴⁸ severu a jihu za práva otroků.

V medailonku osobností je představen František Ladislav Čelakovský, významná literární osobnost 19. století. Nechybí ani jeho podobizna, nakreslená podle olejového obrazu od autora Garaise.

Dále v periodiku nalezneme povídku Karoliny Světlé, *Lamač a jeho dcera*. Tato povídka je psána na pokračování, aby si ti čtenáři, kteří budou chtít vědět, jak povídka dopadne, odebírali další čísla. Lamač a jeho dcera vypráví o osudu dvou zneprátených rodů a lásce dvou potomků těchto rodin. Toto dílo trochu připomíná motiv Shakespearova dramatu *Romeo a Julie*, ale na rozdíl od tohoto dramatu má povídka šťastný konec. Je zde vidět inspirace Světlé u jiných světových autorů minulosti.

Zlatá Praha podává též informaci o starém židovském hřbitově v Praze, který je důsledně popsán a nechybí zde ani jeho historie.

V prvním čísle jsou taktéž otištěny básně Vítězslava Háška, *Pohádky pod Vyšehradem*. V novinkách z oblasti literatury a umění se dočteme o právě vydávaných Prostonárodních českých písních Karla Jaromíra Erbena. Ze světové literatury zde máme informaci o vydání *Bídníků* Viktora Huga.

---

⁴⁷ *Zlatá Praha*. Praha: tiskárna a sklad Karla Seyfrieda, 1864, roč. 1., č. 1. str. 1

⁴⁸ Půtky = rozepře, šarvátky, boje apod.

V rubrice *Starožitnosti* podává první číslo zprávu o nalezení archeologických předmětů v Petrohradě u Hořovic. Nalezené předměty prý pocházejí z doby římské. Další informace pochází z Kalifornie, kde byly nalezeny stavby podobné pyramidám, jen jsou daleko menší, než ty egyptské.

Rubrika *Směs* obsahuje zajímavou zprávu o produkci kávy. Jsou zde seřazeny země od největších producentů po ty nejmenší. Za největšího producenta kávy je označena Brazílie, Jáva a Cejlon.

Rubrika *Divadlo* nám přináší zprávu o změně ředitele. Nastupující ředitel Národního divadla v Praze bude p. Liegert. Divadlo má uvádět představení denně, v neděli dokonce dvakrát. Divadlo je chápáno jako podpora naší národnosti, literatury a hudby.

Kromě šachových úloh na konci listu je zde ještě prosba redakce na čtenáře. Jde o apel na předplacení Zlaté Prahy, jednak kvůli udržení novin a jejich ceně. V případě velkého počtu předplatitelů zůstane cena nízká. Je zde i výzva o spoluúčasti na tvorbě periodika. Redakce též slibuje snahu a píli o uchování si svého čtenářstva do budoucna.

Druhé číslo kromě tradičního politického přehledu, ve kterém je zmínka převážně o Prusko – Rakouské válce a o otázce Šlesvicka a Holštýnska, je zajímavé hlavně článkem z rubriky *Z 18. století* o tehdejších brutálních trestech za nedovolené činy. Kupříkladu za krádež se trestalo nejčastěji bičováním a trýzněním hladem a žízní. Za vraždy byly tresty už poněkud tvrdší. Odsouzenci byli lámáni v kole, trápeni hladem, páleni na veřejnosti pro výstrahu ostatním, odvezeni na galeje či zadrženi zaživa. Podle mého názoru by se mohly některé tresty uplatňovat i v dnešní době. Mnoho lidí by si spoustu amorálních a nelidských skutků raději odpustilo.

Dále je zde článek o tom, jak probíhá každoroční trh v Novgorodě. Koná se každý rok na podzim a obsahuje pestrou směsici nejrůznějšího zboží. Přes bambitky, nejrůznější pilulky až po výtečné marmelády. Autor článku píše o tom, že konání tohoto trhu by měla být jedna z příčin návštěvy Ruska i když je tato událost charakterizována velkým zmatkem a chaosem.

Článek *Sanice na Něvě* pojednává o krutých ruských zimách. Prý mrzne až tak, že už i oheň samou zimou tak nehřeje. Nejkouzelnější je na ruské zimě třpyt umrznutého sněhu a to, že kolemjdoucím nabízí starousedlíci horký čaj ze samovaru. V tomto článku jde především o lyrický popis zimy v Petrohradě.

Na konci čísla se redakce Zlaté Prahy zmiňuje o přeměně Lumíra na ilustrovanou Zlatou Prahu. Hlavní důvod je ten, že ilustrace napomáhají názornému poznání věci, lahodí oku i fantazii a proto se změnil Lumír na ilustrovaný časopis s názvem Zlatá Praha.

Třetí číslo periodika je zajímavé článkem, pojednávajícím o reformátorovi Janu Husovi. Líčí jeho životní příběh a připomíná strašlivý osud. V článku je vykresleno město Kostnice, kde měl Mistr Hus obhajovat své učení, bojující proti církevním nešvarům. Autor článku píše o Kostnici jako o městu, které již napořád ponese připomínku bolesti a křivdy. Nikdy se toto město nezbaví bolesti a řeka Rýn ponese popel Jana Husa navěky. V článku je popsáno i Mistrovo vězení, které by se dalo přirovnat ke studené kobce. Bylo dva kroky široké, pět kroků dlouhé a uvnitř nebylo nic. Okénko na podávání jídla bylo široké dvanáct palců. V závěru není opomenuta jeho mučednická smrt upálením na hranici.

V periodiku je přeložena původní báseň A. Mickiewicze Václavem Štulcem. Nese název *Naděje* a hlavním tématem této básně je svoboda národa.

Článek *Bouře na stepi* zobrazuje cestu anglického malíře Atkinsona z Moskvy přes Ural, Sibiř až do Mongolska k hranicím Číny přes kirgizské stepi. Největší obavy má malíř spolu s kočovníky z bouří, které na stepích panují. Říká se jim lidově „burány“. Rozmetávají vše kolem sebe, trhají stromy, valí kameny a zničí vše živé.

Na titulní straně najdeme opět medailonek s osobností. Tentokrát je zde vyobrazen Dr. Václav Bělský, měšťanosta pražský.

Čtvrté číslo periodika vychází 15. 2. 1864. Obsahuje medailonek o sběrateli a tvůrci národních písní. Františku Sušilovi. Skládá písně buditelské a vlastenecké a věří ve skvělou budoucnost slovanského národa. Další báseň věnuje tomuto číslu Vítězslav Hálek s názvem *Bludný jezdec*.

Dalším zajímavým článkem je článek z rubriky zeměpisné. Konkrétně jde o vyobrazení Jeskyní a jam u Postojny. Jde o popis jeskyní v oblasti Moravského krasu. Nechybí zmínka o ponorné řece Punkvě.

Rubrika Z 18. Století obsahuje pojednání o školství. Píše se zde, školství výrazně do dob reforem císařovny Marie Terezie zaostávalo. Se zavedením začala stoupat gramotnost obyvatel. Za základní předměty, které se vyučovaly, bylo považováno náboženství, čtení, psaní a počítání. Na vyšších školách byla vyučována latina. Není opomenut ani prelát Felbiger, známý školský reformátor, autor díla *Methoda*. Zde vysvětluje svou koncepci školství a říká, že by se jí měli řídit všechny školy. Velmi

úsměvně působí dvojverší ze slabikáře z roku 1782. Jak nadčasovou má platnost, posuďte sami. „*Pojď, milý žáčku, uč se čísti, / chceš-li s medem žemličku jísti. / Pakli se nebudeš učit, / musíš hlad aneb pardus cítiti.*“⁴⁹

Dalším velice zajímavým článkem v tomto čísle je text s názvem *Sněžiny, čili laviny*. Již v této době je zde patrný vliv důrazu na duši člověka, na psychologii těla. Píše se zde o tom, jak se ráz půdy zrcadlí v člověku samém. Jak se druh krajiny odrazí na povaze, chování a zdraví člověka. Například moře dává lidské duši volnost a svobodu, hory zase člověka omezují v rozhledu. Dále je zde poukázáno na lavinové nebezpečí a na druhy lavin.

Rubrika *Směs* píše o hojném využívání šňupacího tabáku u žen v USA. Dámy navlhčí třísku (dřívko) a následně omočí ve šňupacím tabáku a vloží do úst. Tabák chutná sladce a stává se nezbytnou výbavou každé ženy, protože zahání chuť na sladké.

Páté číslo obsahuje překlad básně *Věno* od Ervína Špindlera z německého originálu od W. Goetha.

Rubrika *Z 18. století* se věnuje filozofii. Píše se zde o důležitosti této vznešené vědy, která nechyběla na panských dvorech.

Šesté číslo *Zlaté Prahy* vychází 15. 3. 1864. Celé vydání se nese ve válečném duchu. V politickém přehledu se probírá povstání v Polsku, válečná nálada v Dánsku a jednání a sněmy, které svolává rakouská vláda. Jedna z nejdůležitějších informací v tomto čísle je zpráva z Ameriky. Tehdejší prezident Lincoln vyhlašuje svobodu všech otroků.

Vítězslav Hálek přispívá svou básní s názvem *Na stráži*. Jde o poezii, ve které se promítá nesmyslnost války a s ní spojené nešťastné lásky. Další jeho báseň *Polonia* poukazuje na zbytečné krveprolití ve válce, na osudy nevinných, kteří padnou za vlast. Hlavní myšlenka básně je taková, že každé zlo bude po zásluze potrestáno.

V rubrice *Směs* vychází text o původu skla, jeho výrobě a historii hutnictví. Zvláště ve starověkém Římě bylo sklo drahou a vzácnou záležitostí. Též nechybí zmínka, že se slaví pětisté výročí od nalezení horkých vřidel v Karlových Varech.

V sedmém čísle otiskla *Zlatá Praha* překlad Sonetů Lauře Julia Rotha podle originálu Adama Mickiewicze.

---

⁴⁹ *Zlatá Praha*. Praha: tiskárna a sklad Karla Seyfrieda, 1864, roč. 1., č. 4. str. 44

Redakce zveřejnila informaci, že vychází román *Bídníci* od Viktora Huga v překladu V. Vávry – Haštalského a uvádí i jeho recenzi.

Osmé číslo periodika obsahuje medailonek s podobiznou F. B. Mikovce, dějepisce, dramatika a žurnalistu.

Desáté vydání je zajímavé pro svou novelu B. Jandy, *Dítě osudu*, která vycházela opět na pokračování.

V čísle je také mnohokrát zmíněna Praha. Poukazuje se na její krásu a magičnost. V dalším článku jde o popis Valdštejnského paláce.

Desáté vydání zaujme básní Jaroslava Martince, *Spoutaný démon*. Báseň naráží na povahu světa. Svět je takový, jakým si ho lidé udělají. Střídá se v něm peklo a ráj a pohromadě svět drží láska.

Třináctý výtisk Zlaté Prahy obsahuje báseň *Nadšení*, též od Jaroslava Martince. Podněcuje lid k činům, ke změně dosavadní politické situace. V ukázce je vidět burcování k činům. „*Ó nechte již ten svatý mír a klid, / v jehož říši líná hloupost vládne. / Jen nadšení, když povede můj lid, / pak v našich činech lidstvo opět zmládne.*“⁵⁰

Toto číslo obsahuje také lužicko-srbskou pohádku s názvem *A právo zůstane právem*. Hlavními motivem je cesta, která člověka přivede z neštěstí ke štěstí a právo zůstane neposkvřeno.

Medailonek tohoto čísla patří Arnoštu z Pardubic, prvnímu pražskému arcibiskupovi. Je zde líčen v nejlepší světlo, jako vzdělaný člověk, který se zasloužil o rozvoj školství a dokonce si dopisoval se známým italským spisovatelem Petrarcou.

V článku *Bulhaři, lid a jeho písně* jde o poukázání na bohatost kultury této země hlavně v podobě lidových písní. Bulharsko je vyzdihováno před jinými evropskými státy, pro svou krásu a kulturní dědictví, které si zachovali i pod pětistou nadvládou Osmanské říše.

Čtrnácté číslo je zajímavé pro svou ukrajinskou pověst *Macecha a pastorka*. Připomíná tak trochu dnešní pohádku o Sněhurce. Macecha nechává svou nevlastní dceru na pospas osudu vysoko v horách, pro její krásu. Netuší však, že zde bídně nezahynula, ale že se jí ujali čtyři kozáci, kteří v horách bydlí. Macecha se to po nějakém čase dozvídá a

---

⁵⁰ *Zlatá Praha*. Praha: tiskárna a sklad Karla Seyfrieda, 1864, roč. 1., č. 13. str. 148

posílá za nevlastní dcerou Milicou zlou babici, která nese Milici krásný prsten. V okamžiku, kdy si ho nasadí, padá do hlubokého spánku, ze kterého se nemá probudit. Zachránit jí dokáže jen polibek z čisté lásky. Kozáci ale Milicu nechtějí pohřbít do černé země, a tak jí vyrobí skleněnou rakev, do které ji pod strom uloží. Jednou kolem jede švarný jinoch. Nevěří, že tak krásná dívka může být mrtvá, nadzvedne víko rakve a Milicu políbí. V tom okamžiku ji vysvobozuje a další den se chystá svatba. Na ní pak macecha puká zlostí kvůli Miličině štěstí a kráse.

Patnáctý výtisk obsahuje kromě jiného obraz zabajkalské krajiny na Sibiři. Jde o popis těžké práce horníků a nevolníků v této drsné krajině, kde je s nimi ještě nelidsky zacházeno.

Medailon se vztahuje ke známé feministce George Sandové, velice emancipované ženě na svou dobu.

Jako cestopisný článek je tu představeno přímořské město Dubrovnik, ležící u Jaderského moře.

Článek *V harému* nás zavede do exotičtějších koutů islámského světa. Jde o objasnění polygamních svazků. Ženy jsou uzavírány v harému, kde se nemají vůbec špatně. Žijí si v luxusu, hodují, odpočívají, zpívají a vypráví si různé příběhy. Každé ženě se dostává stejné pozornosti. A proč islámští muži kladou tak velký důraz na polygamní svazky? Protože jsou obdivovatelé krásy žen a nikdy se nepokojí pouze s jednou.

Sedmnáctý výtisk obsahuje příběh Abelárda a krásné Heloisy. Líčí příběh kněžího, který se zamiloval do světské dívky.

Cestopisný článek tohoto čísla pojednává o hradě Zvíkov. Popisuje jeho vzhled a historii. Dalším zeměpisným článkem je cestopis o Dalmacii a jejím hornatém pohoří.

Dalším zajímavým článkem je článek o pouličním životě a drobném průmyslu ve Vlaších, malém městečku. Dozvídáme se zde o životě a údělu řemeslníků. Například o nožířích, mlékařích, cukrářích a kominících.

Rubrika směs tohoto čísla je velice úsměvná. Obsahuje zprávy, o různých chutích zvířat. Je zde zpráva o koni, kterému našli v žaludku kámen úctyhodné velikosti. Nebo o krávě, která údajně sežrala dvě kuřata. V žaludku jednoho pštrosa zase byly nalezeny různé předměty jako dýmka, knoflíky či drobné mince.

Číslo dvacet, periodika Zlaté Prahy, obsahuje krom jiných povídek povídku *Mnich* Jana Oktáva, medailonek o životě J. J. Rousseaua, myslitele, pedagoga a literáta.

Zajímavý článek s názvem *Tajnosti ze vsi* objasňuje různé činy či záhady, které se ve vsi staly.

Z cestopisů obsahuje dvacáté číslo článek o italském městě Řím.

Poslední, čili čtyřiadvacátý výtisk prvního ročníku Zlaté Prahy vychází 15. 12. 1864. Je zde otisknuta báseň F. Douchy, *Řady duchů*. Dále číslo obsahuje povídku Jana Oktáva, *Růže Podhájská*, o životě jedné rodiny.

Článek *Starožitnosti pompejské* nás zavádí na místo tehdejší tragédie, výbuchu sopky Vesuv, do pohřebiště několika tisíců lidí.

Na poslední straně výtisku najdeme poděkování všem odběratelům Zlaté Prahy v předešlém roce a slib, že redakce periodika se bude snažit zachovat si přízeň i v dalším období.

Druhý ročník Zlaté Prahy se začal vydávat od 1. 1. 1985. Hned na titulní straně najdeme poznámku, že politický přehled byl odsunut na konec periodika, oproti prvnímu ročníku, kde byl hned na první straně listu.

V prvním čísle najdeme opět delší povídku na pokračování od Sofie Podlipské. Má název *Růženina matka* a je to příběh o vdově, která chce provdat svou starší dceru Elišku starému vdovci z vesnice. Ta si myslí, že matka chce vdovce pro sebe a proto je vdovec pořád navštěvuje. Mladší sestra Marie zase řeší svou lásku k mladému baronu Alexovi, který ji též opětuje.

Životopisný článek pojednává o osudech politika a filozofa Montesquieho.

Zajímavá je adaptace polské pohádky od K. J. Erbena, *O hloupém Peciválovi*. Pohádka vypráví o líném a hloupém chlapci jménem Pecivál, který chytne kouzelnou štiku, která mu bude plnit všechna přání, která vyřkne. Pecivál si přeje vše, kromě své moudrosti. Po nějaké době si bere princeznu, která mu poradí, moudrost si přát. Nakonec spolu šťastně a moudře vládli až do své smrti.

Druhé číslo druhého ročníku Zlaté Prahy otisklo článek s tématem o neblahém vlivu alkoholu na člověka. Dr. Decaisne z Francie a chemik Dumas by zakázali pití alkoholu a obzvlášť absynthu, po kterém se prý lidé „pomátnou na rozum“.

Třetí číslo obsahuje báseň B. Jandy, *Přišla si proň utopená*. Hlavním motivem této básně je téma zrady a následků, které z ní plynou.

Sedmé číslo se nese hlavně v duchu cestopisném a národopisném. Obsahuje historii hradu Pernštýn na Moravě, příběh o soptění sopky Etny či článek o životě čínského národa z oblasti soudnictví. Najdeme zde popis, jak se v Číně zachází s odsouzcenci.

V devátém čísle najdeme několik indických bajek, podobných Ezopovým, pro zábavu a poučení. Jak je známo, v bajce vystupují zvířata a z jejich činů a následných důsledků by se měli čtenáři poučit. Např. bajka *Chlapec a želva* vypráví o chlapci, který chytil želvu a chystal se jí zabít. Na radu strace, jak nejlépe to udělat, ji vhodil do vody. Želva prchá a chlapec svou hloupostí přichází o kořist. V bajce *Sova a papoušek* závidí sova papouškovi, který se těší z přízně krále. Zakráká mu tedy do okna, jak to kdysi udělal papoušek a myslí si, že si ji též oblíbí. Král však dal sovu za drzé krákání oškubat z peří. Sova pak následně všude rozhlašovala, že za vše může papoušek a ne sovy hamižnost a závist.

Desátý výtisk obsahuje podobiznu a životopis známého italského spisovatele Danteho Alighieriho. Článek obsahuje i pikantnosti z jeho soukromí. Například svou dceru, kterou měl s manželkou Gemmou, pojmenoval po své milence Beatrice. Beatrice se také objevuje v jeho díle, Božské komedii.

Další zajímavý článek se týká Staroměstského orloje v Praze. Článek seznamuje čtenáře s jeho historií a popisem postaviček, které se v okénkách orloje střídají. Jde hlavně o apoštoly a zvonící smrtku. K orloji se také váže mnoho pověstí. Jedna z nich praví, že pokud se orloj porouchá, nastanou prý zemi zlé časy.

Důležitá informace je sdělena na konci listu periodika. Mění se redaktor Zlaté Prahy a to z V. Hálka na B. Jandu. Janda vede časopis až do konce druhého ročníku, tj. do čísla 24. Z důvodu nedostatku odběratelů a udržení většího množství předplatitelů časopis zaniká. Obnoven bude až roku 1884 a nadobro zanikne v roce 1928.

3. Ilustrace ve Zlaté Praze

Časopis je po obrazové stránce velice bohatý. Lze odhadovat, že poměr textové části a části obrazové je v periodiku v poměru 2:1. Časopis byl proto ve své době vyzdvihován právě kvůli své grafické stránce. Ilustrace měli doprovodnou funkci k textu, pro lepší představivost. Vždy se vztahovaly k nějakému článku. U ilustrací periodika převládá především technika perokresby. Perokresba je technika, kde malíř kreslí uzounkým hrotem pera namočeným v tuši či černém inkoustu. Moderní pera pro perokresbu jsou již plnicí. Dříve, ještě před jejich vynálezem, malíři používali seříznutý husí brk.

K umělcům, jejichž kresby byly ve Zlaté Praze otiskovány, patří Antonín Waldhauser. Studoval na pražské Akademii u Christiana Rubena, Maxe Haushofera a Antonína Lhoty. Po vystudování odmítl stát se profesorem na střední škole a raději se věnoval cestování po Evropě. Vedle malby krajin se zajímal i o malbu s náměty z historie. Roku 1864 začal přispívat do právě do Zlaté Prahy a dále do časopisu Květy. Od roku 1880 se usazuje v Čechách a vyučuje malbě soukromě. Waldhauser je znám i tím, že zachycoval českou krajinu na dost miniaturní předměty, například na prkénka od doutníkových krabic.⁵¹ Dalším kreslířem byl Edvard Herold, český malíř, spisovatel a básník, mimo Zlatou Prahu otiskoval své ilustrace ve Světozoru a v Květech. Byl synem divadelního herce a matky, která se živila malbou krajin. Více jak řemeslo ho však bavilo kreslení a tak se jednoho dne dostal pod taktovku Antonína Mánesa. U něj se mu dostalo velice slušných základů pro malířství, které ho po čase mohlo živit.⁵²

Dalším z četných ilustrátorů listu byl Antonín Gareis, narozen roku 1837 v Praze. Vystudoval obor historická malba na pražské akademii Eduarda von Engherta. Aktivně pracoval až do roku 1880, než oslepl. Jeho díla jsou charakterizována pečlivou drobnopisnou hladkou malbou. Dokázal přesně vystihnout charakterové typy postav, zasazených do městského a venkovského prostředí.⁵³ Ve Zlaté Praze ilustroval hlavně medailonky slavných osobností.

---

⁵¹ <http://www.marold.cz/waldhauser-antonin-1835-1913>

⁵² <http://leccos.com/index.php/clanky/herold-edvard>

⁵³ <http://www.marold.cz/gareis-antonin-ml-1873-1922>

Mezi další umělce, kteří přispívali svými díly do periodika, patří V. Katzler, F. Čermák, Zawacki, Kanitz, J. Bernard či V. Melka.

Ukázky jejich ilustrací jsou zohledněny v obrazové příloze práce.

Závěr

Práce měla za úkol zaměřit se především na analýzu beletristického časopisu Zlatá Praha, vydávaného v druhé polovině 19. století, konkrétně v letech 1864 a 1865. Šlo především o to, co si Zlatá Praha kladla za cíl a na co se zaměřovala. Ve své době to byl velice populární tisk, zaměřený pro široké spektrum čtenářů. Byl vydáván dvakrát do měsíce a svým odběratelům poskytoval dostatečné množství informací jak z politického dění z domova a světa, tak z literárních děl. Otiskována byla jak poezie, tak próza. Hlavní důraz byl kladen na povídku a novelu, která v této době prožívala nebývalý rozmach. Kromě obecné charakteristiky o vydávání a obsahu novin jsou zmíněni i hlavní přispěvatelé do tohoto listu. Byla to zejména generace májovců, která se snažila českou literaturu pozvednout do vyšší úrovně, než na které byla. Jejich úkolem bylo ve Zlaté Praze informovat českého čtenáře o významných dílech světové literatury. Chtěla jim je prostřednictvím tisku v časopisu zahraniční trendy literatury více přiblížit, aby se dostaly do podvědomí českého čtenáře. Samozřejmě, že v časopisu byla otiskována taktéž díla českých autorů. Lze říci, že redakce Zlaté Prahy si svého čtenáře "vychovala". Toto bylo hlavní náplní periodika. Poukázat na vyspělost zahraniční literatury a inspirovat domácího čtenáře k četbě těchto děl a rozšíření si svých obzorů. V další řadě k nabádání a inspiraci spisovatelů k podobné tvorbě.

V práci se věnuji rozboru čísel prvního ročníku z roku 1864 a taktéž ročníku druhého z roku 1865. Podávám zde informace o obsahové stránce čísla a zajímavých článků, které interpretuji a komentuji. Z mého pohledu je zajímavý poměr literatury cizí a domácí. Byla otiskována především literatura zahraniční, které se věnovali mnozí překladatelé, kteří jsou v práci zmíněni.

Třetí část práce jsem věnovala grafické stránce Zlaté Prahy. Její nádhernou úpravu nelze přehlédnout. Zlatá Praha byla totiž kromě beletristického periodika i periodikum umělecké. Otiskovány byly především ilustrace, vztahující se k textové části časopisu. Zejména se vyskytovala obrazová příloha u medailonků a nejrůznějších článků týkajících se historie, cestopisných cest či známých českých památek. Z malířů, kteří nejčastěji otiskovali své perokresby, mohu zmínit třeba A. Waldhasera, E. Herolda nebo A. Gareise.

Na úvod se v práci věnuji i historii novinářské činnosti obecně. Jsou zde uvedeny příčiny vzniku žurnalistické činnosti, hlavní jména spojená s počáteční novinářskou

činností jak v zahraničí, tak v českých zemích. Není opomenuta složitá práce vydavatelů periodik ještě před vynalezením knihtisku. V další části je upozorněno na problematiku omezení ve vydávání periodických novin v době Bachova absolutismu, tj. v 50. letech 19. století a následný rozmach časopisecké tvorby, která uhlazeně a nenápadně podrývala tehdejší politickou situaci. Dále jsem se věnovala i periodikům, vydávaným současně se Zlatou Prahou, tedy jejím konkurentům. Na závěr mohu říci, že Zlatá Praha ve své době sloučovala velice dobře poučnou a zábavnou funkci. Byl to časopis, ve kterém si každý čtenář našel svou oblíbenou část, kvůli které byl ochoten si Zlatou Prahu kupovat nebo předplácet.

Seznam literatury a zdroje

Primární literatura

Zlatá Praha. Praha: tiskárna a sklad Karla Seyfrieda, 1864, roč. 1.

Zlatá Praha. Praha: tisk a sklad Karla Seyfrieda, 1865, roč. 2.

Sekundární literatura

BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky - vysokošk. učebnice pro posl. fak. žurnalistiky. Díl 1, Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981.

BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky: Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981.

KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. I. Praha: Orbis, 1955.

KREJČÍ, Karel. *Sociologie literatury*. Vyd. 2., dopl., V Grada Publishing 1. Praha: Grada, 2008, 160 s.

Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 1. A-G. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, 902 s.

Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 2/I. H-J. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, 589 s.

Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3. M-Ř Svazek I. M-O. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, 728 s.

Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3. M-ŘSvazek II. P-Ř. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, s. 733-1522

Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 4. S-Ž. 1. vyd. Praha: Academia, 2008, 2400, s.

NOVÁK, Arne. Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny. 4. přepr. a rozš. vy. Brno: Atlantis, 1995, 1804 s.

URBAN, Otto. *Česká společnost 1848-1918.* 1. vyd. Praha: Svoboda, 1982.

Internetové zdroje

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i. <http://www.ucl.cas.cz/cs/>

Digitalizovaný archiv časopisů <http://archiv.ucl.cas.cz/>

Galerie Marold <http://www.marold.cz/>

<http://www.leccos.com>

Obrazová příloha

Obsah obrazové přílohy

Obr. č. I: Titulní strana ročníku Zlaté Prahy z roku 1864

Obr. č. II: Obsah prvního ročníku periodika Zlatá Praha

Obr. č. III: Obsah prvního ročníku periodika Zlatá Praha, druhá část

Obr. č. IV: Titulní list prvního čísla Zlaté Prahy

Obr. č. V: Poslední list prvního čísla Zlaté Prahy

Obr. č. VI: Titulní list šestého čísla prvního ročníku Zlaté Prahy s kresbou A. Waldhausera

Zdroj obrazové přílohy

<http://archiv.ucl.cas.cz/>

Obr. č. I: Titulní strana ročníku Zlaté Prahy z roku 1864

Obr. č. II: Obsah prvního ročníku periodika Zlatá Praha

OBSAH	
I. ročníku „Zlaté Prahy.“	
(Hvězdičkami poznamenané články jsou ilustrovány.)	
K našemu čtenářstvu 1. Politický přehled 2, 13, 25, 37, 49, 61, 73, 85, 99, 111, 123, 135, 147, 159, 171, 183, 195, 207, 219, 231, 243, 255, 267, 279. Z Anglicka (původní dopisy) 14, 38, 74. Dodatek k politickému přehledu 266.	<i>Mefistofela</i> . Ballet od Heine 69, 82, 96. Přel. Ferl. Schulz. A právo píece zůstane právem 154.
Básně původní: <i>Doucha Frant.</i> , Řády duchův 280. <i>Hálek Vítěsl.</i> Pohádky pod Vyšehradem 6. Bludný jezdec 89. Na stráž 62. Na břehu 86. Zazděný mniich 112. Útěcha 124. Amor na cestách 208. Na moři 244. <i>Jahn Jiří V. Z.</i> dálky 124. — Proslav 205. <i>Král J.</i> Zakletá panna na Váhu a divný Janko 160. <i>Kursa Kašpar D.</i> Pohádka 184. <i>Martinec Jaroslav.</i> Spoutaný démon 124. Nadšení 148. Zertvy 208. <i>Prachynský Jul.</i> Harfa Davidova 208 <i>Špindler Ervin.</i> Mému národu 19. <i>Uman Proantšek.</i> Rozkoš v hříji 136. <i>Züngel Emanuel.</i> Zlatá Praha I. Polonia 1863 63. Celému světu 149. Našemu lidu 268.	Kulturní a literární dějepis: Pouť na Velehrad * 6. Z osmnáctého století 18, 31, 39, 55, 66, 79, 91, 105, 117, 131, 141, 153. Slavnost Shakespearova * 109. Bulhaři lid a jeho písně * 156. Abelard a Heloisa 200. J. J. Rousseau 236, 246, 261. Z memoírův Alex. Hercena 211, 224. Upomínka na Kollara 225. Únos Jessiky z domu otcy Shyloka * 119. Hamlet na hřbitově * 143. Mikovecův pomník * 241.
Básně přeložené: <i>Píseň polská a ruská.</i> „Naděje.“ — Rozsevač. Přeložil Václav Štulec 26. <i>Věna</i> (Zueignung od W. Göthe) přeložil J. Ervin Špindler 54. <i>Sonety.</i> Adama Mickiewicze, přeložil Julius Roth 78, 112, 172, 196. <i>Z Bérganorových „Oeuvres posthumes“.</i> Suchý věnec. — Rozbité houste 136. — Jen dále. Přeložil Jaroslav Chlumecký 172. <i>Ukázky z Heineových písní:</i> Buch der Lieder 148, 184. O čaroději Merlinovi. Bretagneska pohádka. Přeložil Jul. Prachynský 220. <i>Světěžanka.</i> Balada z národního podání od A. Mickiewicze přeložil J. V. Housa 256.	Články země-, mravo- a národopisné: Jezero Plekensteinské v Sunavě * 15. Skupen v Nižním Novgorodě * 19. Sanice na Něvě * 19. Bouře na stepi * 32. Jeskyňné a jámy u Poustjny * 43. Sněžiny čili „laviny“ * 46. Loď v horách ledových * 58. Výprava do Sibíře * 58. Jeskyňné a jámy Moravské * 58, 70. Z jara života * 67. Turecká bašta u Trebinje * 78. Šiam * 91, 130. Indičtí kejklři 144. Útek Černohorů před Turky * 168. Obraz zabajkalské krajiny na Sibíři 176, 186, 199. Rodiště Kočevska a Mickiewicze * 178. V haremu * 179. Dubrovnik * 179, 189. Petrolejný ve Franklinu * 191. Horvatsko-dalmatinské přímohři * 193, 204, 214. Pouliční život a drobný průmysl ve Vlasích 204, 214. Hlavní město Mexiko * 216. Boj s hrochy v řece sv. Lucie * 228. Pevnost Klobuk na hranici černohorsko-turecké * 228. Most železnice Ludgate-Hillské v Londýně * 229. Píseň a jeho čtyři ženy 240. Řím * 241. Mormoné * 251. Putování do svaté země * 251. Nizza * 252. Tatry. * (Cesta k pěti uherským jezerům) * 262. Slovenský lid v Tatrách * 277. Život na královském dvoru ugandském v střední Africe * 275. Z pražských ulic * 118. Pouť sv. Janská * 132. Opíči rozmar * 191. Krotitel lvů * 241. Polský sedlák ve všedním a svátečním kroji 288. Ruská vesnice 289.
Povídky původní: <i>Lamač a jeho dcera.</i> Povídka od K. Světlé 4, 15, 30, 42, 51, 63, 75, 88, 101. <i>Dítě osudu.</i> Novella od B. Jandy 112, 125, 137, 149. <i>Slib nad hrobem.</i> Vypravuje Rierenshaft 184, 196. <i>Zahalec,</i> obraz ze života od Marie Stroupežnické 208, 221. <i>Mnich.</i> Vypravuje Jan Oktáv 232, 244. <i>Na smrt.</i> Obrázek ze života studentského 257, 268. <i>Tajnosti ze vsí</i> (Pověry lidu) 237. <i>Růže Podhajska.</i> Obraz ze života od J. Oktáva 280.	Články historické a archeologické: Stará radniční síň v radnici staroměstské v Praze * 3. Starý hřbitov židovský v Praze * 7. Jan Hus v Kostnici * 26. Severní strana Hradu Pražského * 33. Kaple sv. Sigmunda a hrob Kočovských v Krakově * 47, 56. Hlavní chrám sv. Víta na hradě Pražském * 81, 93, 107. „ Dodatek 190, 133, 143. Pálác Valdštejnův v Praze * 96, 119. Bývalý kostel sv. Lazara na novém městě pražském * 119. Hlavní vchod kostela sv. Črhy a Metoděje v Karlíně * 132. Karlův Týn * 140. Pálác podestvův ve Florenci * 157. Chrám Páně na Karlově v Praze * 169. Rolandovy sloupy * 180, 191. Zvikov * 203, 213. Stará Praha 215, 227, 239, 248, 263, 274, 286. Upomínky na slovanské Sedlecko, nynější Loketsko * 240, 250, 263. Pohřb chrámu v Santiagu * 58. Starodávnost Pompejské 288. Narození spásitelova 288.
Povídky přeložené: <i>Pamť které je třicet let.</i> Z Balsaca přeložil Ferdinand Schulz 161, 173. <i>Macecha a pastorka,</i> pověst ukrajinská. Z maloruského J. V. Relfer 164.	Válka. Vladislav Lewandowski * 70. Z války šlesvické * 66. Pohřeb 60 rakouských a dánských vojnův u Flensburgu * 83. Psové v americkém válce * 109. Schwarzenberg a Radecký rakouské válečné lodě * 143. Utopení válečné lodě „Alabama“ * 169. Amstronská 600lberka * 21.
	Životopisy. Arnošt z Pardubic * 155. Belcredi Richard, hr. * 143. Bělský Václav, dr. * 33, 46. Chocholoušek Prokop * 168. Čelakovský Fr. Lad. * 2. Dembinski Jindřich * 189. Gablenz, podmaršálek * 82. Gordon J. * 50. Hellich Josef Vojtěch * 157. Hugo Viktor * 167. Jacel Alfred * 250. Laub Ferdinand * 129. Lelovel Martin Borylowski * 289. Maximilian II. král bavorský * 71. Meyerbeer Giacomo * 118. Mikovec Ferdinand B. * 90. † Moser Bedřich 58. Nejedlý Jan a Vojtěch * 212 Patti Carlotta * 250. Pelissier Aimable Jean Jacques * 132 Puškin Alexandr * 272, 282. Sand George * 177.

Obr. č. III: Obsah prvního ročníku periodika Zlatá Praha, druhá část

Shakespeare William * 86, 100, 116, 128.
 Sušil František * 33.
 Thackeray William Makepeace * 73.
 Ungar Rafael * 263, 274.
 Vieuxtemps Henri * 250.

Literatura a umění.

Mapa země Moravské 11.
 Schůze správního výboru, Besedy umělecké 22.

Ohlase u Mikovceva pomníku 252.
 Literatura česká 7, 22, 34, 47, 58, 71, 83, 97, 109, 131, 133, 145, 157, 169, 180, 193, 204, 216, 229, 242, 252, 265, 277, 289.
 Literatura horvátská v roce 1863 7.
 Literatura polská 47, 71.
 Literatura jihoslovenská 53.
 Časopisectvo česko-slovenské v roku 1864 11.
 Časopisectvo na slovenském jihu v posledním roce 22.
 Výbor Musea král. Českého 22.
 Vyzvání 169.

Divadlo 10, 35, 47, 59, 71, 84, 97, 110, 121, 133, 145, 170, 181, 194, 205, 217, 229, 242, 252, 266, 278, 290.
 Opera 23, 36, 48, 59, 71, 83, 97, 109, 121, 133, 145, 157, 170, 181, 193, 204, 217, 229, 242, 252, 265, 278, 290.
 Koncerty 11, 36, 59, 60, 71, 83, 97, 133, 181, 277, 289.
 Starožitnosti 11, 23, 36, 60, 98, 110, 122, 181, 194, 205, 217, 266.
 Směs skoro v každém čísle.
 Úlohy sachové 12, 34, 36, 48, 60, 72, 98, 122, 133, 145, 158, 182, 194, 206, 218, 230, 242, 254, 266, 278.
 Vzorové partie 12, 24, 36, 48, 60, 72.

Seznam obrazů.

Starý židovský hřbitov v Praze. Na str. 4.
 Pohled na Velehrad. Na str. 5.
 Velehradská slavnost. Pontníci a chrám v slavnostní týden. Nakreslil V. Katzler. Na str. 8.
 Stará rudní síň v radnici Staroměstské v Praze. Kreslil Ant. Waldhauser. Na str. 9.
 Skupení v Nizním Novgorodu. Na str. 13.
 Jezero Plekenstinské dle přírody kreslil Edvard Herold. Na str. 16.
 Sautice na Něvě. Na str. 17.
 Armstrongská 600liberka. Na str. 20.
 Zaušek upotřebeného vojenského terče. Na str. 20.
 Severní strana Hradu Pražského. Kreslil Ed. Herold. Na str. 28.
 Hrad Gottlieben u Kostnice. Kreslil Ant. Waldhauser. Na str. 29.
 Věžní Husovo v hradě Gottlieben. Kreslil Ant. Waldhauser. Na str. 29.
 Bouře na stepi. Na str. 32.
 Sněžný oblak. Na str. 40.
 Kaple sv. Sigumunda v Krakově. Na str. 41.
 Královské hrobky ve Wawelu Krakovském. Na str. 44.
 Jeskyně u Postojny (síti taneční). Na str. 45.
 Vyprava do Sibíře. Na str. 62.
 Macocha. Na str. 63.
 Zřehinný jezovitský kostel v Santjago po požáru. Na str. 63.
 Loď v horách ledových. Na str. 66.
 Smrt Lewandovského. Kreslil Ant. Waldhauser. Na str. 61.
 Sv. Jan pod skálou. Kreslil F. Havránek. Na str. 64.
 18. prapor myslivců u Danewirku na pobotově. Na str. 65.
 Bítva u Oversee. Na str. 68.
 Poloha Düppelu. Na str. 68.
 Hlavní chrám sv. Vít v Praze. Kreslil Ed. Herold. Na str. 76.
 Njegus. Na str. 77.
 Trebinje. Na str. 77.
 Pohřeb 60 rakouských a dánských vojáků u Flensburgu. Na str. 80.
 Velká síň v zámědě Valdštejnské. Kreslil F. Čermák. Na str. 88.
 Portál velké pagody Wat schang v Bangkoku. Na str. 92.
 Slavnostní průvod při slavnosti Shakespeareově. Kreslil A. Garais. Na str. 102 a 103.
 Boj unionistických Negrů s jižními voji a vyvěřování psi. Na str. 106.
 Únos Jessiky z domu otce Shyloka. Kreslil A. Garais. Na str. 114.
 Svatojánská pout na mostě Pražském. Kreslil V. Melka. Na str. 115.
 Na uhebém trhu. Kreslil E. Zillich. Na str. 115.

Portál kostela sv. Lazara na Novém městě v Praze. Kreslil J. Bernard. Na str. 119.
 Skupení venkovanů v Karlově ulici u sv. Janské pouti v Praze. Kreslil Jan Popelík. Na str. 126.
 Plavba na Vitavě u sv. Janské pouti v Praze. Kreslil Garais. Na str. 127.
 Hlavní vchod kostela sv. Chry a Metoděje v Karlíně. Na str. 130.
 Hvězda nad portálem kostela sv. Chry a Metoděje v Karlíně. Na str. 130.
 Karlův Týn. Kreslil F. Havránek. Na str. 138.
 Hamlet na hřbitově. (Dle Ivry-e). Na str. 139.
 Rakousko-pruské loďstvo u Kuxhavenu po boji u Helgolandu. Na str. 139.
 Palác podestav v Florencii. Na str. 150.
 Bulhři v Balkáně. (Piketa bašibozků). Na str. 151.
 Útek Černohorců před Turky. Na str. 162.
 Chrám Páně na Karlově v Praze. Kreslil Zawacki. Na str. 163.
 Utomní válečné loď „Alabama“. Na str. 169.
 Dubrovnik. Kreslil F. Kanitz. Na str. 174.
 Skupení v přístavu u brány Percaria v Dubravniku. Kreslil F. Kanitz. Na str. 174.
 Vjezd do přístavu Gravoského. Kreslil F. Kanitz. Na str. 175.
 Návštěva v harému. Na str. 175.
 Rodišť Košciuszka v Marešovské. Kreslil Zawacki. Na str. 178.
 Rodišť Mickiewicze v Novogrodku. Kreslil Zawacki. Na str. 178.
 Vrhod do chobotní šibenického. Kreslil Kanitz. Na str. 186.
 Ullice v Šibeniku. Kreslil Kanitz. Na str. 186.
 Tersat. Kreslil F. Kanitz. Na str. 186.
 Světák u pobřeží istrjského. Kreslil Kanitz. Na str. 187.
 Zastáviště železné dráhy u franklinových petrolejů v severní Americi. Na str. 187.
 Opice pohrávají sobě s krokodilem v řece šantabunské. Na str. 190.
 Zvíkov. Kreslil Ed. Herolda. Na str. 198.
 Pouliční život a drobný průmysl ve Vlaších. Kreslil Mirohorský. Selka z okolí veronského. — Cukrář. — Pohřeb v Benátkách. Na str. 199. — Kominík. — Mlékařka v Benátkách. — Nožič. — Pouliční švec. — Nožič. — Židličkář. Na str. 202. — Zelmař. Na str. 211. — Vodlě do školy. — Vodařka. — Hruškář. Na str. 214.
 Hlavní město Mexiko. Na str. 210.
 Pevnost Klobuk na hranici černohorsko-turecké. Na str. 222.
 Most železnice Ludgate-Hillské v Londýně. Na str. 223.
 Družina v řece sv. Lucie. Na str. 226.
 Rolandovy sloupy v Praze v Litoměřicích na str. 226. — V Hostinném na str. 266.

Pomník nad hrobem Ferd. B. Mikovce. Na str. 231.
 Pohled na Řím. Na str. 234 a 235.
 Krotitel lvů. Na str. 238.
 Odpočinek poutníků do Jerusalema. Na str. 246.
 Křesť mormonský. Na str. 247.
 Pohled na Nizru. Na str. 250.
 Starý Lohot. Na str. 250.
 Tatry (přehlední skizzy od Zvěřiny). První most v malém Pustém údolí. — Salaš v Tatrách. Na str. 258. — Druhý most v malém Pustém údolí. — Vatrisko v malém Pustém údolí. Na str. 259.
 Slovenský lid v Tatrách. Kreslil F. Kanitz. Na str. 267.
 Strážce u brány královského paláce v Ugandě. Na str. 270.
 Obydlí krále ugandského Mtesa král ugandský. Na str. 271.
 Narození Krista Pána. Na str. 287.
 Polský sedlák ve všedním a svátečním kroji. Na str. 289.
 Ruská vesnice. Na str. 283.
 Obnovený dům aedlia Pansy v Pompeji. Na str. 289.

Podobizny:

Arnošt z Pardubic. Na str. 154.
 Belcredi Richard. Na str. 135.
 Bělský Václav, dr. Na str. 25.
 Chocholeuský Prokop. Na str. 166.
 Čelakovský Frant. Lad. Na str. 1.
 Dembinský Jindřich. Na str. 183.
 Gablenz, podmaršálek. Na str. 80.
 Gordon J. Na str. 49.
 Hellich Vojtěch. Na str. 147.
 Hugo Viktor. Na str. 159.
 Jaell Alfred. Na str. 246.
 Laub Ferdinand. Na str. 123.
 Lelevel Martin Borylowski. Na str. 283.
 Maximilian II., král havorský. Na str. 69.
 Mikovec Ferd. B. Na str. 85.
 Meyerbeer Giacomo. Na str. 111.
 Mongkut, Siamský král a první jeho chof. Na str. 93.
 Nejedlý Vojtěch a Jan. Na str. 211.
 Patti Carlotta. Na str. 243.
 Pelissier Aimable Jean Jacques. Na str. 130.
 Puškin Alexandr. Na str. 270.
 Sánd George. Na str. 171.
 Shakespeare William. Na str. 89.
 Sušil František. Na str. 37.
 Thackeray William Makepeace. Na str. 73.
 Ungar Rafael. Na str. 255.
 Vieuxtemps Henri. Na str. 247.

Obr. č. IV: Titulní list prvního čísla Zlaté Prahy

Číslo 1. I. Ročník.
 Vychází 1. a 15. V Praze 1. ledna 1864. Jednotlivé číslo 30 kr.

K našemu čtenářstvu.

Nastupuje tímto pouť po našich vlastech, koná tak „Zlatá Praha“ v naději, že přichází vstříc dávnému přání a skutečné potřebě našeho obecnstva. Vyslovenof již nejednou, že velký ilustrovaný list mítí, jest národu našeho důstojno, při čemž uvážiti dlužno, že není téměř národa vzdělaného v Evropě, jenž by se podobným listem již dávno vykázáti nemohl.

Uvázavši se tedy redakce u vedení „Zlaté Prahy,“ měla jediné na zřeteli naše obecnstvo, jehož vkus i vědomosti s jinými pomáhati slechtit a proudu cizému i v tom ohledu stavěti hráz, považuje za jednu z nejmilejších povinností svých. V tom snažiti se budeme, podávati čtenářstvu svému obraz naší doby a snažení našeho jak v ohledu uměleckém a vědeckém, tak i politickém a sociálním. „Zlatá Praha“ přinášeti bude předně krátký a jasný přehled nejnovějších událostí politických, pak životopisy a podobizny mužů v umění, ve vědě, v politickém působení aneb i jinak proslulých. Seznamovati bude čtenářstvo s výtvoři ducha našeho uměleckého, jako jsou monumentální a velebné stavby, jimiž Čechy před mnohými jinými národy slynou, vyobrazení z dějů domácích a co jinak s naším životem národním se stýkalo a stýká. Při tom obrazení bude „Zlatá Praha“ zřetel svůj také k událostem a osobám, které i mimo vlast naši všeobecně zajímají.

Zvláštní pozornost věnovati chceme části beletristické, jakožto k zúšlechťení a osvězení ducha nevyhnutelné. Pěstovati budeme povídku a básně se zvláštním zálibením, v části artistické pak věnovati budeme literatuře, divadlu a hudbě obzvláštní péčí. Vábec snažiti se chceme, seč skrovné naše síly jsou, aby „Zlatá Praha“ si důvěry svého čtenářstva získala a v přízni jeho se upevnila.

Nezbývá nám, než vyzvati ještě naše etné literární a umělecké síly, aby nás spolupůsobením svým podporovaly co nejvýdatněji.

Redakce „Zlaté Prahy.“

ZLATÁ PRAHA.

Óleško má — ty slávy věštyně,
 Ty rekvá slavných velká mohylo!
 Tak Těbe miluji já jedině,
 jak jiných měst by v světě nebylo.
 V Tobě zrozen, kojěn i odchován —
 chce v Tobě jen zas býti pochován —
 ó zlatá Praho má!

Tys srdcem naší drabě otčině,
 Těbou proudí se jasná její krev;
 Tys duchem drabě duše matčině,
 Ty života jejího jary zjev.
 Až Ty budeš jednou se ve hrob —
 pak země jistě též i drabě vlast;
 ó zlatá Praho má!

Tys na plesy praotů zřívala,
 Ty slávu jich si sdílela i žal;
 Tys na boje jejich se dívala,
 i mo dlila se, lev když bojoval.
 Když s Hory Bílé teskný zazněl
 šum,
 Zoufale zvedlas rámě k nebesům,
 ó zlatá Praho má!

Fr. Lad. Čelakovský.
 (Olejšovo obrazu kreslil Garais.) Original jest majetkem pana Ameringa.

Tys sídlem králů byla vznešeným,
 kdež rádi oni vezdy dívali,
 kdež vítězství nad vrahem zmoženým
 v posvátných chrámech Tvých slavivali.
 V Tobě se kryla jejich oslava,
 koruna to Svatého Václava!
 Ó zlatá Praho má!

Ty v prvotní se dosud krise skvíš,
 ač týmě Tvě již kryjí sediny,
 Ty dosud citíš hrde to, i víš,
 žeš slávy naší pomník jediný;
 že dosud nejkrásnější z měst jsi všech,
 že s pýchou k Tobě dosud hledí Čech —
 ó zlatá Praho má!

Jen dlouho vlasti stůj na ozdobu
 a místům českým pravou matkou buď;
 neďávej je ni sebe v porobu,
 hrdinskou pýchou plň jich věrnou hrud;
 žeš srdcem vlasti, na paměti měj,
 čistým ji ohněm hádla rozhrávej
 ó zlatá Praho má!

Jen dlouho stůj a jasnou svoji zář
 po širě vlasti rozlévati hleď;
 nehanob cizím škleben svojí trář
 a Cechům českou dávej odpověď;
 pomni, že tak jen budeš vznešená,
 od synů věčně pak velebena —
 ó zlatá Praho má!

Em. Züngel.

Obr. č. V: Poslední list prvního čísla Zlaté Prahy

— Fiorelli, ředitel prací při vykopávání měst Pompejí a Herkulanum, zaměstnává nyní 324 dělníků. Spůsobem pracování jim zavedením, shráby dole a uspořádáním dráhy železné pro koně k rychlému odvození rmu a popele se docílí, že vykopávání těchto měst jíz za třicet roků mžie býti ukončeno. — Francouzský konsul v Bagdadě nedaleko starého Babilonu u hroba, který se Ezechielovi připisuje, našel sošky výborné pracované.

Směs.

— Mora, hra italská. Italští krajin jižní libují sobě nad míru ve hře této, anaz se v neapolském nářečí „morra“, francouzsky „mouarre“ zove. Byla již starým Egypťanům, Řekům, Etruskům a Římanům známa. V Neapoli a okolí jeho je hra tato mezi třídami nižšími velmi rozšířena. Může jí více osob zároveň, ale vždy toliko v počtu rovném hráti; obyčejně ale berou toliko dvě osoby na jednu partii podlou. — Hráči nové doby stojí a upotřebují toliko ruky jedné, kdežto dle metody egyptské staří sedíce, oběma rukama zároveň hrávali. Tato na první pohled tak jednoduchá hra záleží v tom, že se s největší rychlostí několik prstů natáhne, kdežto ostatní na dlani položeny zstanou, aby se o počtu natažených prstů hádalo. Odtud latinský výraz: „Mecatio, digitis micare.“ Každý jeden z obou soupeřů třé prstů natáhne, druhý pak čtyři a přitom zvolá „sedm,“ vyhrál, poněvadž jeho prsty natažené s prsty soupeře sečítané číslo to za výsledek mají. — Každý jmeňuje dle libosti sumu, je-li však tato chybná, co se často děje, je partie neplatná a začne se znovu. Kdykoli jeden z hráčů vyhraje, poznamená si to druhou rukou jedním prstem, anebo známkami, jejich však na jednu partii na nejvýše deset přijde. — Navzdor jednoduchosti hry mory nerozhoduje tu práce náhoda pouhá; také obratnost a rozpčet musí k výsledku dopomáhati. Hráč musí přede vším věděti, kolik prstů natáhnouti hodlá, pak se domýšleti, co asi soupeř dělati bude, pak si musí pamatovati čísla, která tu již byla, nežli se vysloví odhodlá. To všecko ale děje se s takovou rychlostí a libostí, že divák sotva postáčí pohyby hráčů sledovati. — V Neapoli v lidnatých čtvrtích na Molo, na Marmarelle, Portě Kaputana a ve vesměch vokolních lze takovým hram na nejvýše zajímavým a rozčlepujícím přitomnou býti. Často viděti skupení po osmi a desíti hráčích ve dvě bandy rozdělěných; jakmile jeden z hráčů prst, t. j. bandu nebo známku ztratí, přestupuje místo své jednomu ze soudruhů svých, a často se stává, že zůstane jediným vítězem, poraziv všechny nepřátele své. Sází se obyčejně láhev vina bílého nebo červeného, anaz se o bratrsku na bojišti vyprázdni. — Ano i slepci jsou vztéklymi hráči v mory, ubezpečující se uchvátěním ruky protivníkovy hned po vyvolání čísla o tom, co nemohou očima viděti. — Tato hra děje se s kráikou peckovým, v němž sobě Neapolitáni libují — umíť to vůbec velmi dobře, ozývají se tak, aby povšimnutí dosli. Dříve si hráči mezi hrou někdy odpočinuli, zpívajíce „pintanzu“, komickou národní píseň, anaz tomu branila, by se hlavy příliš nerozchrátili a hrdla příliš nevsýchala; než zpěv vyšel z mody co daremné maření času, a tak se nyní bez ustání hraje. — Aby naznačili muže co poctivého a vznešeného nade všecko, podezření, pravili Římané staří: „Dignus est, quicum in tenebis mices“ (můžeš s ním moru po tmě hráti), čímž vyslovili, že je tak dalek všeho podvodu, že i neviděn věrně udává prsty natažené. Jestě podnes rozšířeno je po jižní Itálii přísloví podobného smyslu: „Degno che si giuochi con lui alla mora nelle tenebre.“ — f.

Obyvatele východní Indie obdávají jakousi náboženou slavností, při které by se Evropanu vlny ještě hrázou; jest to slavnost Bajrava v den narození bohů Marutiho (báň opje) přijímá též Kokodla (báň rychlého placení). K této slavnosti dostaví se vždy několik nábožných věřících, kteří učinili sibi, že toho dne dají si protlhnouti pod patou železný hák, na němž visíce vznášejí se v povětří. Krárou prací tuto na každé straně v této operaci zvláště vyvíveny, který na vykonání muž pátěre není otvor, jímž pak místně protáhne plochy železný hák, nanež pak mučnicka zdvíhouna na provaze a pomocí kyvadla z bambusu na řákanu zadělaného jim do kola točí. Celý výkon tento podobá se „olympičkému letu“ umělých gymnastů. Vznášejí se ve vzduchu házi mučnickou prstevce částky orelu kokosového na lit pod čakanem shromážděný a „čanghale“ (báň jest dobrovů) ustavičně volají. Sejmuvše pak po tomto obřadu mučnicka dolů zapou riny jeho jakousi bytkou.

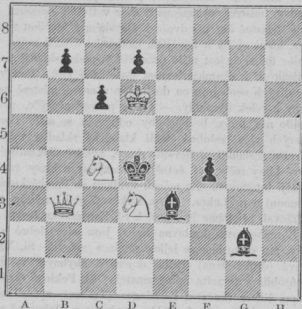
Mnoho-li kvávy každoročně která země plodí, udává se následovně: Brazílie 519 mil. liber, Java 292¹/₂ mil., Ceylon 105 mil., St. Domingo 75 mil., Smaatra 30, Kuba a Portorico 30, Venezuela 30, Costa Rica 15, Mokka 7¹/₂, anglická západo Indie 7¹/₂, Manila 4¹/₂, francouzská a holandská západo Indie 3 mil., úhrnem: 1024 milionů liber. Z toho spotřebuje severní Amerika 337¹/₂ mil., Francouzsko,

Italie, Španěly, Portugaly, Švýcarsko a ostrovy středozemního moře 202¹/₂ mil., — střední Evropa. (Německo, Rakousko) 222¹/₂ mil., Belgie a Nizozemsko 142¹/₂, Dánsko, Švédsko, Rusko, Čuchonsko a Polsko 75, Velká Británie a Irsko 60 mil. liber. — Fr. G—l.

— **Ké vysvětlení žalmu 56, 9:** „Zachyt slzy mé do vaku.“ V některých schůzích smutečných za Hosseinem, synem Aliho u Kerbelje padým je obyčej, že „molli“ (kněz perský) ke každému v smutek hluboký pohrouženému přistupuje a slzy, jak mu z očí tekou, do bavlnky chytá, jež pak do lahvičky vymačká a bedlivě uschová. Jason Persané, kteří věří, že v strachu před smrtí, když již žádný lék nepomáhá, kapka slzí takto nashbívených, nalije-li se muhrájem do úst, jež opět k životu vzkřísí, a proto se také slzy sbírají.

Úloha číslo 1.

Černé.

Bílé.

Bílé má první tah a ve třech tazích udělá mat.

Vzorná partie.

Mezi znamenitým šachistou francouzským de la Bourdonnais a jedním anglickým pověstným šachistou.

Bílé de la Bourdonnais	Černé Angličan.	Bílé de la Bourdonnais	Černé Angličan.
1. D2 D4 —	D7 D5	16. D4 D5 —	H7 H6
2. C2 C4 —	D5 C4 ^o	17. D5 C6 ^o —	B7 A6
3. B1 C3 —	F7 F5	18. C3 B5 ^o —	H6 G5 ^o
4. E2 E3 —	F7 F6	19. B5 D6 ^o —	F7 G6
5. F1 C4 —	G7 C6	20. F3 E5 ^o —	G6 F6
6. G1 F3 —	F8 D6	21. E2 H5 —	G7 G6
7. E3 E4 —	B7 B5	22. H5 H7 —	C8 E6
8. C4 B3 —	A7 A5	23. E5 G6 ^o —	B8 C6 ^o
9. E4 F5 ^o —	E6 F5 ^o	24. C1 C6 ^o —	A6 D3
10. 0-0 —	A5 A4	25. H7 E7 ^o —	F6 G6 ^o
11. B3 G8 ^o —	H8 G8 ^o	26. E1 E6 ^o —	G6 H5
12. C1 G5 —	D8 C7	27. E7 H7 ^o —	H5 G4
13. D1 E2 —	E8 F8	28. C6 C4 ^o —	F5 F4
14. F1 E1 —	G8 F7	29. H2 H3 ^o —	D3 H3 ^o
15. A1 C1 —	C7 B7	30. H7 H3 ^o —	mat.

Pozvání ku předplacení na ZLATOU PRAHU.

Ode dávna vyslovuje se všeobecné přání u nás, mítí velký ilustrovaný list, jakým se každý jiný národ, často i u značném počtu, vykazati může.

Není pochybnosti, že zřadile ilustrace v velké míře napomáhají k názornému poznání věcí, často více, než sebe lepší popis dověští může; že lahodí oku i fantasii a čtenář bez namáhání s nejzajímavějšími předměty se seznámí. Proto také u jiných národů čítají ilustrované listy, ba i sta tisíce odběratelů.

V přesvědčení tedy, že velký ilustrovaný list jest nám nejen na nejvýš zapotřebí, ale že jest národa našeho důstojno, aby sám doma měl, po čem teprve do ciziny ohlížeti se musel, rozhodli sme se, přeměnit „Lumi“ ve velký list ilustrovaný, jenž pod názvem

„Zlatá Praha“

počátkem tohoto roku nastoupí pouť po milých vlastech českoslovanských.

Nastupující tuto novou cestu, konáme tak v plné důvěře, že „ZLATOU PRAHU“ vsude s radostí uvítají, kdekoli na dvěře našich krajům zaklepá. Majíc „ZLATÁ PRAHA“ vždy na zřeteli, aby byla orgánem našeho národa důstojným, přičině se ze všech sil, aby si důvěry této získala a v přízni čtenářů se upevnila.

Co se ilustrované části týče, přináseti bude „ZLATÁ PRAHA“ především

ilustrace ze života našeho domácího; podobizny mužů proslulých jak z dávnověků, tak z doby novější, vyobrazení výtorů ducha našeho uměleckého, jako jsou monumentální a velebné stavby, jimiž Čechy před mnohými jinými národy slynou, vyobrazení z dějů domácích, kopie „tečných obrazů a co ještě jinak s národním našim životem se stýkalo a stýká.

Mimo to obrací bude „ZLATÁ PRAHA“ zřetel také k předmětům, které mimo vlast naši všeobecné důležitosti a zajímavosti mají, jako jsou znamenité vynálezy a jejich původcové, mužové vynikající v umění, ve vědě, v politickém aneb sociálním působení; dále zajímavé krajiny, proslavené stavby, rozličné národní zvyky a obyčejy, při čemž při všem hlavně k našim slovanským bratřím hleděti budeme.

V literární části podávati bude „ZLATÁ PRAHA“ především krátký přehled nejdůležitějších událostí politických.

pak životopisy znamenitých mužů, články historické a vůbec popisy těch předmětů, které tvoří část „ZLATÉ PRAHY“ ilustrovanou.

Části beletristické

zvláštní pozornost věnujeme. Přirážeti budeme zajímavé povídky původní a přeložené, básně, jsou-li zvláště výtečné, pak články národové a mravopisné, literární, kritické a umělecké vůbec, při čemž divadlu jakož i hudbě zvláštní zřetel věnujeme.

I milovníky šachu zasobíme též čas od času zajímavými úlohami.

Tak hodláme „Zlatou Prahu“ učiniti věrným zrcadlem naší vlasti a naší doby; ani redakce, ani nakladatelstvo nebudou šetřiti namáhání, by se „ZLATÁ PRAHA“ čtenářstvu zalíbila a v přízni jeho jsouc ustavičně se zdokonalovala. Spolupůsobení připovědli nám mužové na slovo vzati, od nichž důkladnější práci jest se nadíti. Pominouce nejoblíbenější spisovatele beletristické uvádíme jen, že sme si pro články dějepisné získali jmenovitě Karla Jaromíra Erbeny, Václava Zeleného, Vincence Brandla, Em. Tonnera, pro články přírodopisné Jana Purkyně, Jana Krejčího a j.

„Zlatá Praha“ vycházeti bude dvakrát měsíčně, a sice vždy 1. a 15. každého měsíce o půl druhého archu velikého formátu.

Nezbývá nám, než vybidnouti ctěné obecenstvo k nehojnějšímu účastnění v nákladném podniknutí tomto; podotýkáme, že od účastnění tohoto závisí, zda-li a jak dalece obsah „Zlaté Prahy“ bude se moci rozšířiti, tak aby „Zlatá Praha“ mohla jednou se státí týdníkem, ku kterémužto cíli vždy pracovati budeme.

Předplatní cena obnáší

na rok pro Prahu . . . . . 6 zl. 20 kr.
na půl léta . . . . . 3 zl. 15 kr.
na čtvrt léta . . . . . 1 zl. 60 kr.
na rok pro venkov . . . . . 7 zl. — kr.
na půl léta . . . . . 3 zl. 54 kr.
na čtvrt léta . . . . . 1 zl. 80 kr.

Předplatní tato cena jest tak levná, že se nehojnější odbíráni slušně nadejme; neboť jen v naději na nehojnější účastnění mohli sme ji učiniti tak levnou.

Administrace „Zlaté Prahy“

Mariánské náměstí č. 99—1.

Naším ctěným odběratelům!

Pro množství překážek, jež se nám při vydávání časopisu tohoto naskytly, nebyli sme bohužel i při nejlepší vůli v stavu, toto číslo již 1. ledna vydati. Prosíme tudíž ctěné odběratele pro toto opoždění, jež se nestalo naší vinou, za odpuštění, a ujišťujeme, že nebudeme žádných obětí šetřiti, abychom všechny překážky, jež se nám vyskytnou, překonali, tak aby „ZLATÁ PRAHA“ nejen co do vnitřní ceny, nýbrž i co do zevní úpravy žádným ilustrovaným časopisem jiných národů zastíněna nebyla.

Doufáme, že již druhé číslo v pravý čas do rukou ctěných odběratelů se dostane.

Vydavatelstvo „Zlaté Prahy.“

Odpočívá redaktor: Vítězslav Hálek. — Tisk a sklad Karla Seyfrieda v Praze.

Obr. č. VI: Titulní list šestého čísla prvního ročníku Zlaté Prahy s kresbou A. Waldhausera

Číslo 6. I. Ročník.

Vychází 1. a 15. V Praze 15. března 1864. Jednotlivé číslo 30 kr.

Politický přehled.

V Praze dne 13. března.

Na počátku minulých čtrnáctidenní doby svítala naděje, že se krvavý spor dánský ukončí mírným usrovnáním, a že lidských životů nebude nyní více kladeno za oběť. Věškeré velmoči Evropské zřídly se býti míru nakloněny — a hle, jako když zaduje bouřlivý vítr po nívách Evropy, jednání o mír se ztroskotalo a na dalekém severu otrásl se znova píla ranní z děl, válečné přípravy vlají opět krvoláčce ve vzduchu. — I na polském bojišti vyvstalo bližící-se jaro nové operace válečné a rozhodná doba boje se blíží, čím více vojska ruského stahuje se na půdě polské. — Nám v Rakousku nastala rovněž živější doba politického zápasu

svoláním a jednáním sněmů a doufáme, že se nám udá zaznamenati mnohý výsledek činnosti našeho parlamentárního života v těchto listech. Nemůžeme pomlčet o tom, že jest zajisté vzácný úkaz, any při hluku války Rakouskem vedené sbory zákonodárné nalezají se v plné činnosti!

V ústě polské jest nám zaznamenati co nejdůležitější událost konečné rozřešení selské záležitosti se strany vlády ruské; máme za to, že vláda učinila tím rozhodný krok ku předu, jehož následky mohou být velmi vážné a pro vnitřní poměry království rozhodující. Úkazy o věci té jsou čtyři; první z nich vyslovuje, že se stanou selská pomoci dané pozemkové úplnými vlastnickými právy doposud užívané, za dosavadní robotu dostane se statkářům přiměřené náhrady. Druhý úkaz zrušuje patrimoniální sou-

nictví, nařizuje ustavení venkovských obcí s volebními sbory; třetí upravuje způsob náhrady, již se má dostat statkářům (slechtě) a konečně čtvrtý ustanovuje k provedení tohoto vyřazení pozemků sbor, který má zasedat ve Varšavě za předsednictví místodržitele. — Místodržitel sám vydal pak prohlášení o věci té k lidu venkovskému. — Úřední „Dziennik“ tvrdí opět, že je náčelník Varšavský s desíti údy tajné vlády zatčen a že učinil podrobné vyznání o věcech tajné vlády; nejbližší doba musí ukázat, zda-li je to konečně pravda, co již tak často bylo hlášáno. Za posledních 14 dnů vykonáno opět několik poprav na zatčených povstalecích. — Válečných zpráv došlo pramálo; výprava vojska ruského do lesů sv. Kříže neměla žádného výsledku; povstalecký vůdce Bosák ušel s lidem svým,

Z polského povstání: Smrt Levandovského. (Dle fotografie kreslil Ant. Waldhauser.)